

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Aktivt deltagande = Godkänd?

En kvalitativ intervjustudie med idrottslärare

Lena Stenbäck
Lovisa Vänerlöv

LAU 350
Handledare: Staffan Larsson
Examinator: Mikael Nilsson
Rapportnummer: HT05-2611-054

Abstract

Arbetets art: Nya lärarprogrammet, examensarbete, 10 poäng

Titel: Aktivt deltagande = Godkänd?, en kvalitativ intervjustudie med idrottslärare

Institution: Institutionen för pedagogik och didaktik

Författare: Lena Stenbäck och Lovisa Vänerlöv

Handledare: Staffan Larsson

Datum: 051223 (Rapportnummer: HT05-2611-054)

Nyckelord: styrdokument, idrott och hälsa, bedömning, betygssättning, Godkänd

Syfte och frågeställningar

I vår studie har vi valt att undersöka vad och hur lärarna betygssätter inom ämnet idrott och hälsa i år 9.

För att nå syftet har följande frågeställningar utarbetats:

- *Vad står det i de nationella styrdokumenterna angående bedömning och betygssättning i ämnet idrott och hälsa?*
- *Vad krävs för att erhålla betyget Godkänd i idrott och hälsa i år 9 enligt de nationella och lokala styrdokumenterna?*
- *Vilka åtgärder vidtas för de elever som ej uppnår målen i ämnet idrott och hälsa i år 9 hos de intervjuade lärarna?*

Metod

En kvalitativ intervjustudie genomfördes då vi ansåg att den metoden gav det mest tillförlitliga resultatet. Vid intervjuerna av idrottslärarna användes ljudbandsinspelare för att inte värdefull information skulle gå förlorad. Respektive skolas lokala betygskriterier samlades även in för att sedan kunna jämföras sinsemellan.

Resultat

Lärarna uppfattar de nationella betygskriterierna som ”luddiga” och svårtolkade. De lokala betygskriterierna skiljer sig åt skolorna emellan, några skolor har fler kriterier än andra som eleverna skall uppnå. Vad som krävs för att erhålla betyget Godkänd ser olika ut och vad som framkommit är att det egentligen räcker att eleven deltar aktivt.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
2.1 BEGREPPSFÖRKLARING.....	6
3. LITTERATURGENOMGÅNG	7
3.1 BETYGSSYSTEMEN I SVERIGE	7
3.1.1 Det absoluta betygssystemet.....	7
3.1.2 Det normrelaterade, relativa betygssystemet	8
3.1.3 Det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet	9
3.2 STYRDOKUMENTEN ENLIGT LPO94	10
3.3 BEDÖMNING OCH BETYGSSÄTTNING.....	11
3.3.1 Bedömning	11
3.3.2 Betygssättning.....	11
3.3.3 Utifrån elevens förutsättningar.....	12
3.3.4 Bedömning och betygssättning i ämnet idrott och hälsa	13
3.3.5 Betygskriterier i idrott och hälsa	15
4. METOD	17
4.1 VAL AV METOD	17
4.2 DATAINSAMLING	18
4.3 URVAL OCH MÅLPOPULATION.....	18
4.4 PILOTSTUDIE.....	19
4.5 GENOMFÖRANDE	19
4.6 TILLFÖRLITLIGHET	20
4.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	21
5. RESULTAT	22
5.1 PRESENTATION AV URVALSGRUPP	22
5.2 NATIONELLA KONTRA LOKALA STYRDOKUMENT	22
5.2.1 Lokala betygskriterier	22
5.2.2 Betygskriterier	25
5.3 VAD OCH HUR BETYGSSÄTTER LÄRARNA?.....	26
5.4 ÅTGÄRDER SOM VIDTAS FÖR ELEVER SOM EJ UPPNÅR MÅLEN	28
6. DISKUSSION OCH SLUTSATS	30
6.1 RESULTATDISKUSSION OCH SLUTSATS.....	30
6.1.1 Nationella och lokala betygskriterier	30
6.1.2 Betyget Godkänd	31
6.1.3 Bedömning och betygssättning.....	32

6.2 METODDISKUSSION	34
6.3 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	35
7. REFERENSLISTA.....	36
BILAGA A: MÅL ATT STRÄVA MOT I IDROTT OCH HÄLSA ENLIGT LPO94	
BILAGA B: FRÅGEFORMULÄR	

1. Inledning

Betyg är och har alltid varit ett väl omdiskuterat ämne. Diskussionerna har kretsat kring hur och vad som skall bedömas. Eftersom betyg grundar sig i en subjektiv bedömning kan det av de berörda eleverna upplevas obehagligt då de kan känna att deras personlighet och inte deras kunskaper i det gällande ämnet bedöms. Betyg har också alltid varit relaterade till urval inför högre studier och kan ha stor betydelse i en människas fortsatta liv när det gäller såväl fortsatta studier som val av yrke. Då dagens samhälle ställer stora krav på social kompetens har dock betygets betydelse minskat inom vissa områden och betyg som urval har i flera fall ersatts av intervjuer och antagningsprov. Sedan man införde betyg i den svenska skolan har det skett stora förändringar gällande både utformning och innehåll (Andersson, 1999).

I det svenska skolväsendet har olika betygssystem avlöst varandra under de senaste hundra åren. Den senaste förändringen skedde 1994/95 då det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes. Det innebär att skolan gick från att ha varit regelstyrd till att bli mål- och resultatstyrd och att kommunen kom att bli huvudman för skolan istället för staten. För att undervisningen och bedömningen inom det nya systemet skulle bli likvärdig kom skolorna och lärarna att få stöd på ett nationellt plan genom skollag, skolförordning, kursplaner, betygskriterier och nationella prov. De nationellt fastlagda målen är arbetets rättesnöre och de skall konkretiseras på lokal nivå och resultera i skolplan och lokala arbetsplaner (Skolverket, 2002).

Skolans överordnade mål är att bidra till elevens kunskapstillväxt och i dagens målstyrda skola finns det målet preciserat som delmål i *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lpo94) och kursplanerna. Det krävs dock att de målen i sin tur definieras och anpassas till de aktuella elevernas behov. Ett av skolans uppdrag, enligt Lpo94, är att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. De mer beständiga kunskaperna som skall förmedlas utgör den gemensamma referensramen som alla i samhället behöver.

Eleverna skall fortlöpande bedömas av skolan, framför allt av lärarna, för att se om eleven följer den väg som planerats och når de mål som skall uppnås. Detta innebär att de bedömningar som utförs är bestämda till sin inriktning eftersom de skall utgå från de nationellt fastställda målen för utbildningen.

I Lpo94 definierar man betyg enligt följande:

”Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock...” (s. 20)

Betygsättning har som utgångspunkt kursplanernas mål och betygskriterier och det är läraren som sätter betyget. I de fall där man bedömer att elever inte når de uppsatta målen skall skolan tillsammans med vårdnadshavare ta reda på och bedöma vad som behöver åtgärdas för att målen skall uppfyllas. Särskilt viktig är utformningen av skolmiljön för de elever som på grund av funktionshinder inte har samma möjligheter som andra elever att nå vissa mål. Det är av stor vikt att åtgärder sätts in och att man klargör att arbetet mot de mål som ska uppnås anpassas efter den enskilda individens förutsättningar (Skolverket, 2005).

Hälsa är ett väl omdebatterat ämne i dagens samhälle och hälsofrågor har alltid varit något som betonats i läroplanerna, medan fokus och innehåll i idrottsämnet förändrats utifrån den syn på hälsa som dominerat. I 1994 års läroplan byter skolämnet Idrott, vilket var namnet i den tidigare läroplanen Lgr 80, namn till Idrott och hälsa och betonar därmed vikten av god hälsa. Ett grundläggande syfte enligt kursplanen i idrott och hälsa är att skapa förutsättningar för alla att delta i undervisningen på sina egna villkor, att gemenskap och samarbetsförmåga utvecklas samt att eleverna utvecklar en förståelse och respekt för andra. Ämnets kärna är idrott, lek och allsidiga rörelser och syftet med ämnet är bland annat, att utveckla elevernas kunskaper om hälsa och hur deras egen livsstil har betydelse för hälsan. Fysisk aktivitet står i kursplanen som ett övergripande begrepp i undervisningen, reflektion och samtal om hälsa har även tillkommit som inslag i undervisningen (Skolverket, 2004).

Följande arbete kommer förhoppningsvis att visa på den komplexitet som lärare upplever vid betygssättning. Införandet av det nya betygssystemet med målrelaterad bedömning förändrade inte bara lärarnas arbete och elevernas villkor utan också innehållet och uppläggningsen av skolarbetet. Med bakgrund till ämnets syfte, mål att sträva mot samt mål att uppnå skall läraren genomföra en likvärdig betygssättning av eleverna utifrån var och ens förutsättningar (Skolverket, 2002).

Vi anser att lärarna har ett mycket avancerat uppdrag, då de både skall tolka målen mot konkret innehåll och tolka om eleverna når upp till målen. Vi har nu genomgått den nya lärarutbildningen, inriktad mot de äldre åldrarna, utan att ha erhållit någon utbildning kring bedömning och betygssättning. Det anser vi är mycket anmärkningsvärt då det är något vi garanterat kommer att ställas inför. Högskoleverket har genomfört en granskning av den nya utbildningen (www.hogskoleverket.se) vilken påtalade allvarliga brister på ett flertal punkter. Bland annat pekade utvärderingen på utbildningens brister i att ge studenterna möjlighet att utveckla kunskaper i bedömning och betygsfrågor. I vår kommande yrkesroll krävs det att vi besitter denna kunskap för att uppfylla läraruppdraget. Därför har vi i denna studie valt att undersöka hur lärarna går till väga vid betygssättning, vad som krävs i olika skolor för att man skall erhålla betyget Godkänd samt vilka åtgärder som vidtas för de elever som ej når de uppställda målen.

2. Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med vår empiriska undersökning var att undersöka vad och hur lärarna betygsätter inom ämnet idrott och hälsa, i år 9. Följande frågeställningar arbetade vi utifrån för att besvara syftet:

- *Vad står det i de nationella styrdokumenterna angående bedömning och betygssättning i ämnet idrott och hälsa?*
- *Vad krävs för att erhålla betyget Godkänd i idrott och hälsa i år 9 enligt de nationella och lokala styrdokumenterna?*
- *Vilka åtgärder vidtas för de elever som ej uppnår målen i ämnet idrott och hälsa i år 9 hos de intervjuade lärarna?*

2.1 Begreppsförklaring

I vårt arbete kommer vi att använda oss av beteckningarna Godkänd och G, vilka har samma betydelse.

Då vi använder oss av begreppen kriterier och betygskriterier avser vi uppnåendemål för år 9 både på nationell och på lokal nivå, beroende av sammanhang.

3. Litteraturgenomgång

3.1 Betygssystemens utveckling i Sverige

I 1820 års skolordning reglerades för första gången betygsättningen och det tidigare använda begreppet testimonium ersattes av ordet betyg. Betyget skulle mäta elevens kunskaper och flit och betygskalan bestod av fyra steg, A, B, C, D. Man tilldelades ett betyg i vardera ämnet och erhöll man betyget A ansågs man vara berömlig medan ett D innebar att du blev underkänd (Tholin, 2003). Skolordningen från 1820 var det första nationella dokument där ämnet gymnastik angavs som ett obligatoriskt ämne. Ämnets innehåll bestod främst av lekar, enklare bollspel, fristående gymnastik samt militär exercis (Larsson, 2003). Under den här tiden bedömdes även elevens ekonomiska förutsättningar i en fyrgradig betygsskala: A-förmögen, B-behållen, C-behövande och D-fattig. Dessa skalor vittnar om stor kontrollfunktion och påminner om den kontroll kyrkan utövade och som konkretiserades i exempelvis kyrkböcker med anteckningar från husförhör (Andersson, 1999).

3.1.1 Det absoluta betygssystemet

1897 infördes ett betygssystem för folkskolan (inom läroverk 1905) med en sjugradig skala som kom att användas i mer än 50 år, den absoluta betygsskalan (Tholin, 2003). Andersson (1999) hänvisar till Henrysson och Wedman vilka gör ett försök att definiera *absolut* betygsättning. De menar att den absoluta betygsättningen innebär att de olika betygsstegen är bundna till vissa fixerade kunskaper och färdigheter, vilka i princip är oberoende av hur många eller vilka elever som besitter kunskaperna och färdigheterna. Betygsskalan innebar att man tilldelades betyg i läroämnena, ordning samt uppförande.

Läroämnena:

A = berömlig
a = med utmärkt beröm godkänd
AB = med beröm godkänd
Ba = icke utan beröm godkänd
B = godkänd
Bc = icke fullt godkänd
C = otillräcklig

Ordning:

A = mycket god
B = god
C = mindre god

Uppförande:

A = mycket gott
B = gott
C = mindre gott
D = klandervärt

Vid denna tidpunkt saknades nationella kriterier vilket gjorde att en jämförelse inom riket inte var möjlig. Vad som krävdes inom respektive ämne och betygssteg var alltså helt upp till läraren själv att bestämma. Den rådande kunskapsynen var starkt förmedlingspedagogisk, vilket innebar att eleverna skulle tillägna sig kunskaper likt en kopieringsprocess. Kunskapen betecknades som något absolut och ändligt. I 1928 års läroverkstadga ändras benämningen gymnastik till gymnastik med lek och idrott, beskrivningen av ämnets undervisningsinnehåll samt mål blir även mer väldetaljerat (Larsson, 2003). Under 1930-talet kom betygen i fokus i samband med att allt fler sökte sig från folkskolan till realskolan. Antagningsproven till realskolan började ifrågasättas, delvis för att de styrde lärarnas undervisning i folkskolan, men även för att de framkallade nervositet och olust hos de sökande eleverna. Missnöjet med urvalsförfarandet låg bakom att man år 1938 tillsatte den första betygsutredning med Frits Wigforss, lärarutbildare från Kalmar, som kommittéordförande (Selghed, 2004).

Utredningen fick genomslag år 1949 och ledde till att folkskolans betygsättning blev urvalsgrundande för tillträde till realskolan. Det kvarstående problemet att lösa var nu att försöka skärpa kraven på rättvisa och jämförbarhet i betygssättningen och Wigforss ansåg inte att det var möjligt genom de dåvarande kriterierelaterade betygen, i absoluta termer. Starkt påverkad av det vid denna tid dominerande vetenskapliga angreppssättet, positivismen föreslog Wigforss och ”utredningen” att den sjugradiga bokstavsskalan skulle göras relativ och ersättas med ett normrelaterat system. Detta utmynnade i två åtgärder, den första var att betygen i varje ämne för samtliga elever, i en bestämd årskurs runt om i landet, skulle följa den så kallade normalfördelningen. Man bestämde att Ba skulle vara ett medelbetyg i bokstavsskalan. Den andra åtgärden var införandet av normerade standardprov, vilka man kom att ta stickprov ifrån för att kunna utforma en god fördelningskurva. De skulle skapa bättre förutsättningar för en mera rättvis betygsättning. Betygen blev härefter endast av relativ karaktär och inte av absoluta mått (Selghed, 2004).

3.1.2 Det normrelaterade, relativa betygssystemet

Samtidigt som grundskolan infördes år 1962 fastställdes reglerna för betygsättningen i samma års läroplan för grundskolan, Lgr62 samt i 1962 års skolstadga. Lgr62 var skriven med ett ålderdomligt språk och innehöll väldetaljerade anvisningar för läraren kring vilket innehåll som skulle behandlas i varje ämne respektive läsår (Tholin, 2005). Det huvudsakliga målet gällande gymnastik med lek och idrott i Lgr62 var att läraren hos eleven skulle väcka ett bestående intresse för fysisk aktivitet efter skoltidens slut. Undervisningen skulle vara allsidig och konditionsfrämjande, samt att eleven skulle träna samarbets- och organisationsförmåga. I Lgr62 var undervisningen uppdelad i olika huvudmoment, som alla skulle genomföras, i gymnastik med lek och idrott var de till exempel; bollspel, orientering simning och friidrott med flera (Larsson, 2003). Vid den här tiden använde man sig av det normrelaterade betygssystemet i grundskolan med en femgradig sifferskala (Tholin, 2005).

Den femgradiga skalan byggde på samma relativa antaganden och ersatte den sjugradiga bokstavsskalan. Betygen skulle fördelas enligt normalfördelningskurvan med följande procentsats:

Betyg	1	2	3	4	5
% Elever	7	24	38	24	7

Ett normrelaterat, vilket också kallas grupprelaterat betygssystem, innebär att elevens prestationer bedöms i förhållande till andras prestationer inom samma grupp och ämne. Systemet bygger på en procentuell fördelning av betygen och anger inte på något tydligt sätt vilka kunskaper en elev har (Andersson, 1999).

Efter Lgr62 följde två läroplaner, Lgr-69 och Lgr-80, vilka inte gav lika detaljerade anvisningar men var dock uppbyggda runt ett antal moment eller ämnesområden som skulle behandlas i grundskolan (Tholin, 2003). Lgr-80 är den sista läroplanen som definierar ett ämnesinnehåll, men istället för att gå in på detaljnivå har man i stora drag angett vad som skall behandlas (Tholin, 2005). Vid införandet av Lgr80 bytte ämnet gymnastik med lek och idrott namn till Idrott och olika idrottsfärdigheter stod i centrum för undervisningen och ett antal huvudmoment var framskrivna. Tanken med undervisningen var då att eleverna skulle lära sig om och utföra ett stort antal olika idrottsgrenar. Hälsofrågor var något som betonades starkt i läroplanen i form av hälsoupplýsning. Samundervisning rekommenderades då man utifrån flickor och pojkars olikheter skulle skapa en god undervisningsmiljö.

Under 80-talet började kritiken gällande de relativa betygen växa sig allt starkare. Det angavs inga mål för skolans verksamhet och det framkom inte heller vad eleverna förväntades lära sig (ibid). Betygen gav alltför otydliga och osäkra besked om elevernas kunskapsnivå, vilket gjorde dem dåliga som urvalsinstrument inför högskolestudier (Larsson, 2003). I december 1989 tillsattes en expertgrupp för att utreda en eventuell övergång från relativa till målrelaterade betyg. I sin slutrapport föreslår expertgruppen att de relativa betygen skall avskaffas, men det råder delade meningar om vad som skall ersätta dem. Gruppen ger därför två förslag till förändring, halva gruppen förespråkar ett alternativ där eleven skall få ett kompetensbevis i år 9. Den andra hälften föreslår ett målrelaterat system från år 8 med betygsstegen Godkänd och Väl Godkänd. Då expertgruppen har presenterat sina två förslag tillsätts en parlamentarisk utredning med uppdrag att ge förslag till ett nytt betygssystem i grundskolan, gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen (Tholin, 2003). Betygsutredningen (SOU 1992: 86) kom med förslaget om kunskaps- och målrelaterade betyg omfattande sex betygssteg, A-F, där F betecknade ”otillräckliga kunskaper”. I och med införandet av den nya läroplanen Lpo94 och genom övergången från en borgerlig till en socialdemokratisk regering förändrades betygssystemet till en tregradig skala omfattande betygen Godkänd, Väl Godkänd och Mycket Väl Godkänd (Larsson, 2003).

3.1.3 Det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet

I samband med införandet av Lpo94 infördes även ett nytt betygssystem, det mål- och kunskapsrelaterade. Läroplanen blev anpassad till det nya styrsystemet men med kommunalt ansvar över skolan, staten skulle nu endast genom det nybildade Skolverket ha tillsyn och kontrollansvar (Larsson, 2003). En målstyrd skola trädde i kraft vars syfte var att ge tydliga mål som eleverna skulle uppnå. Utöver de mål som angavs för vad eleverna skulle uppnå i grundskolan i år fem och nio, lade man till ytterligare en nivå av mål, ”mål att sträva mot”, vilka skulle ligga till grund för planeringen av undervisningen och dessutom peka ut de kvaliteter som den skulle inriktas mot. Jämfört med tidigare styrdokument innehåller nuvarande dokument väldigt lite om vilket innehåll som skall behandlas i ämnena. Det är först på den lokala nivån som skolorna skall konkretisera uppnåendemålen då man förmodas beskriva ett mer detaljerat innehåll utifrån de mål eleverna skall uppnå (Tholin, 2005).

Idag domineras synen på individens lärande och sätt att skapa kunskap av att det sker i ett samspel mellan individen och omgivningen. Lpo94 präglas av en kunskapssyn där människan själv konstruerar sin kunskap genom att försöka förstå, förklara och ge mening åt de fenomen som hon registrerar från sin omvärld (Annerstedt, 2002). I den utredning som låg till grund för Lpo94 talas det om fyra kunskapsformer, de fyra F:n; fakta, färdighet, förtrogenhet och förståelse, vilka kan ses som ett sätt på hur kunskap kan organiseras eller struktureras i en undervisningssituation. De bör ses som hjälpmedel för organiseringen av undervisningsprocessen, inte som en modell för att beskriva individens lärande (Skolverket, 2005).

Eleverna skall numera inte jämföras med varandra på samma sätt som tidigare utan bedömningen sker nu i relation till kursplanernas målbeskrivningar. Idrottsämnet fick, i och med Lpo94, den nya benämningen idrott och hälsa, vilket innebar att ämnet fick ett tydligare hälsoperspektiv (Larsson, 2003).

3.2 Styrdokumentet enligt Lpo94

I samband med att det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes etablerade sig också en rad nya begrepp inom skolväsendet. I den nya läroplanen, Lpo94, anger regering och riksdag vilka grundläggande värden som skall prägla skolans verksamhet samt de mål och riktlinjer som skall gälla för den. Inom varje skolform finns det en läroplan som styr arbetet.

Skollagen innehåller grundläggande bestämmelser om utbildningen inom alla skolformer och är beslutad av riksdagen. I Skollagen (1 kap. 2 §) kan man läsa att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig. Det innebär inte att utbildningen skall utformas lika för alla, överallt i landet. I Lpo94 skriver man att;

”Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.” (s.10)

Skolan skall arbeta för att uppfylla olika mål som finns formulerade i diverse styrdokument. De mål som skall gälla för det svenska skolsystemet fastställs av staten och det är sedan huvudmannen, vanligen kommunen, som ansvarar för att skolan har tillräckligt med resurser till förfogande. Eftersom kommunen fick ansvaret för skolan kom arbetsuppgifterna kring skolan att ändras. Varje kommun är skyldig att fastställa en skolplan som visar hur kommunens skolor skall organiseras och utvecklas. Varje skola skall upprätta en lokal arbetsplan i vilken det framgår hur skolan avser att arbeta för att nå de nationellt fastställda målen (www.skolverket.se). Att skolan skall vara tydlig när det gäller mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning, då elever och vårdnadshavare skall ha rätt till inflytande och möjlighet att kunna påverka (Skolverket, 2005).

Målen för det offentliga skolväsendet är av två slag, dels mål som skolan ska sträva efter att eleverna når (strävansmål), dels mål som skolan skall se till att alla elever kan uppnå (uppnåendemål). Mål att sträva mot formulerar den inriktning undervisningen skall ha när det gäller att utveckla elevernas kunskaper och tydliggör därmed de kunskapskvaliteter som är väsentliga i ämnet. Dessa mål utgör det främsta underlaget för planeringen av undervisningen och sätter inte någon gräns för elevens kunskapsutveckling. Mål att uppnå anger den miniminivå av kunskaper som alla elever skall uppnå det femte respektive det nionde skolåret. Målen uttrycker därmed en grundläggande kunskapsnivå i ämnet vid dessa bägge tidpunkter och för det nionde skolåret ligger de till grund för bedömningen om en elev skall få betyget Godkänd (www.skolverket.se). Skolan har en skyldighet att skapa en miljö där eleverna kan utvecklas i sitt lärande på bästa möjliga sätt. Persson (2001) skriver att det krävs en särskild undervisning för att tillgodose behoven hos de elever som uppvisar svårigheter i skolarbetet.

Enligt skolverket (www.skolverket.se) avser bedömningen ett antal kännetecken på olika kvaliteter i kunnandet. Bedömningens inriktning samt betygskriterier för olika ämnen presenteras i anslutning till respektive kursplan. Avsnittet kring bedömningens inriktning beskriver de kunskaper och kunskapskvaliteter som skall bedömas oavsett betygssteg.

I Grundskoleförordningen och i läroplanen, Lpo94, finns de grundläggande bestämmelserna för betygssättningen. Kursplaner kompletterar läroplanen och uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen. I dess inledande text tydliggörs det hur ämnet bidrar till att målen i läroplanen uppfylls. Kursplanerna anger inga arbetssätt eller metoder, vilka skola, lärare och elever skall förhålla sig till utan lämnar stort utrymme för en lokal och professionell tolkning. Däremot är de utformade så att de skall klargöra för vad eleverna skall lära sig och

lägger fast de kunskapskvaliteter som undervisningen skall utveckla och anger därmed en ram inom vilken val av stoff och metoder skall göras lokalt. På varje skola och i varje klass måste lärare tolka de nationella kursplanerna och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov (www.skolverket.se).

Betygskriterier beskriver och preciserar de kunskapskvaliteter som gäller för respektive betyg och definierar de kvaliteter i måluppfyllelsen som ger olika betyg. Kriterierna ska konkretisera målen, de skall vara tydliga och lätta att göra bedömning utifrån. Lokala betygskriterier avser den lokala konkretisering och anpassning av de nationella målen och betygskriterierna som gäller i respektive ämne. Det finns inget uttalat krav i styrdokumentet att en skola skall ha lokala betygskriterier eller att läraren måste följa eventuella lokala mål och kriterier. Skolverket rekommenderar dock att sådana utformas för att nå rättvisa och likvärdighet i betygssättningen. Enligt Skolverkets anvisningar skall lärarna delge eleverna betygskriterier och de är skyldiga att informera eleverna om på vilka grunder de gör sina bedömningar. Däremot finns det inga särskilda regler för hur informationen skall ges (Skolverket, 2005).

3.3 Bedömning och betygssättning

3.3.1 Bedömning

Skolans vardag präglas av ständiga bedömningar, där alla bedömer alla. En bedömning innebär att vi värderar våra intryck i relation till någonting. Människor som möts bedömer varandra vilket alltså innebär att vi ständigt gör bedömningar av andra och själva ständigt är utsatta för andras bedömningar av oss. Till skillnad från vardagliga bedömningar förekommer det inom skolan bedömningar av en särskild karaktär. Lärarna skall fortlöpande bedöma dels om den enskilda eleven följer den planerade vägen och når de mål som skall uppnås, dels kvaliteten på måluppfyllelsen. De bedömningar som utförs av skolan är följaktligen bestämda till sin inriktning då de skall utgå från de nationellt fastställda målen för utbildningen. Dagens bedömning syftar till att kunna identifiera enskilda elevers kunskapskvaliteter. Den skall också vara så tydlig som möjligt för att kunna utgöra ett bra underlag för information till elev och vårdnadshavare om hur elevens skolsituation ser ut. Utifrån bedömningen skall man dessutom kunna planera elevens fortsatta utveckling (Skolverket, 2005).

Fortsättningsvis skriver Skolverket att bedömningar av elevers kunskapsinhämtande hänger samman med den kunskapsyn som råder. Den syn som präglar skolans nuvarande styrdokument utgår från att människan skapar sin egen kunskap. Läraren måste aktivt inhämta behövt underlag genom bland annat observationer, samtal, elevarbeten med mera, med syfte att pröva specifika delar av den aktuella kunskapen. Bedömningar inom grundskolans senare år skall ligga till grund för betygssättningen av eleverna. Som stöd till detta har lärarna betygskriterierna att tillgå, vilka skall underlätta att avgöra om det eleven presterat visar kännetecknen på den kvalitet i kunskandet som ger ett visst betyg. Här skall även hänsyn tas till de elever som har speciella förutsättningar, exempelvis elever med funktionshinder.

3.3.2 Betygssättning

Betyg innebär, skriver Tholin (2003), att elevens kunskaper och/eller färdigheter bedöms och detta sker i relation till något. Utifrån bedömningarna kan jämförelser göras med andra elever, med uppställda mål eller med elevens tidigare prestationer. De tre jämförelsegrunder som följer ger enligt Lindblad i Tholin (2003) upphov till tre olika bedömningsmodeller och

betygssystem. I ett målrelaterat system, vilket vi använder oss av i dagens skola, bedöms elevens prestationer i förhållande till de i förväg preciserade målen. Eftersom betygen är relaterade till angivna kunskapskvaliteter kan man få en bra information om elevens kunskapsutveckling. Här ställs samma mål upp för alla elever oavsett förutsättningar. Ett normrelaterat betygssystem, infördes i Sverige under 1960- talet. Det innebar att elevens prestationer bedömdes i förhållande till andras prestationer inom samma grupp och ämne. Systemet byggde på en procentuell fördelning av betygen och angav inte på något tydligt sätt vilka kunskaper en elev hade. I det individrelaterade systemet jämförs eleven med sina tidigare prestationer utifrån sina egna förutsättningar. Det innebär att en elev med mycket stora inlärningssvårigheter ändå kan nå ett högt betyg om han utvecklas positivt utifrån sina förutsättningar. Det här systemet fyller en mycket god pedagogisk funktion eftersom man tar hänsyn till elevernas skilda förutsättningar.

Skolverket (2005) skriver att för att erhålla betyget Godkänd i ett ämne eller ett ämnesblock krävs det att eleven skall ha kunskaper som motsvarar de mål i kursplanen som skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret. De kunskaper som eleven inhämtat i ämnet eller ämnesblocket fram till och med den aktuella terminen är de som skall bedömas och betygsättas. Bedömning sker utifrån de lokala målen med hänsyn till de mål eleven skall ha nått då ämnet avslutas. En lärare är skyldig att sätta betyg och genom betygssättningen ”kontrolleras” eleven. Enligt Lpo94 skall läraren med elevens allsidiga och harmoniska utveckling i fokus bedöma eleven individuellt samt även se till att eleven utvecklar samarbetsförmåga, förmåga till reflektion, kritiskt tänkande, kommunikativ kompetens med mera.

Betyg skall sättas från höstterminen i år 8 och inom grundskolan förekommer det tre betygssteg Godkänd (G), Väl Godkänd (VG) och Mycket Väl Godkänd (MVG). Om eleven inte uppfyller de fastställda nationella målen i ett ämne sätts inget betyg. Från och med år 2000, då kursplaner och betygskriterier reviderades, finns det nationella kriterier för betygen Väl Godkänd och Mycket Väl Godkänd att utgå ifrån vid betygssättningen. Vid betyget Godkänd ses Mål att uppnå som kriterier. Vid samtliga betygssteg får läraren, om det finns särskilda skäl, vid betygssättningen bortse från enstaka mål som eleven skall ha uppnått eller enstaka kriterier som eleven skall ha uppfyllt. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven skall kunna nå ett visst mål eller uppfylla ett visst kriterium (www.skolverket.se).

3.3.3 Utifrån elevens förutsättningar

I samband med införandet av Lpo94 och kommunaliseringen av skolan är det på den kommunala nivån, oftast skolnivå, som beslut fattas om vilka elever som skall anses vara berättigade till särskilt stöd. I Skollagen 4 kap (1 § andra stycket) står det skrivet att särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. I Grundskoleförordningen kan man läsa i 4 § att om man befarar att eleven inte kommer att nå de uppställda målen som minst skall ha uppnåtts i slutet av femte och nionde skolåret skall eleven ges stödundervisning. Det är rektorn som har ansvar för skolans resultat och har ett särskilt ansvar för att bland annat undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får den hjälp och det särskilda stöd de behöver. I Skollagen finns det bestämmelser om att åtgärdsprogram skall upprättas för elever som riskerar att inte nå målen, oavsett skolform. Åtgärdsprogram innehåller dokumentation och planering som görs för elever i behov av särskilt stöd. För de elever som ej når upp till godkändnivå i ett/flera ämne utfärdas ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling. I omdömet kan det även framgå om stödåtgärder vidtagits.

I allmänhet skall, enligt Emanuelsson (2002), alla barn tas emot i grundskolan, men de barn som inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål, därför att de är utvecklingsstörda skall tas emot i särskolan. I särskolan har eleverna en egen kursplan och egna betygskriterier. Mål att uppnå i särskolan uttrycker vad eleverna ska ha uppnått, efter sina individuella förutsättningar när det lämnar särskolan. I grundskolan skall undervisningen anpassas utifrån individens förutsättningar och behov, däremot tar man inte hänsyn till det i bedömningen. Bengt Persson påpekade detta under sin föreläsning (personlig kommunikation, 2004-09-13), att grundskolan inte tar till vara på våra individuella olikheter, vilket alltså innebär att man måste gå i särskolan för att få möjlighet att uppnå skolans mål efter sina egna förutsättningar.

Skolans krav är att utbildningen skall anpassas till alla elevers olika förutsättningar, vilket innebär att läraren i sin planering får utgå från att eleverna befinner sig på olika nivåer i många avseende. Biologiskt sett är det inte möjligt för alla att lära sig samma sak vid samma tidpunkt eftersom förutsättningar för lärande är olika för olika individer. Emanuelsson (2002) anser därför att det är av stor vikt att bestämma och bedöma etappmål i elevernas utbildning och att eleverna också behöver på olika sätt definierade etappmål, olika många etapper, men framför allt olika mycket tid för att nå sådana etappmål. Han gör en liknelse mellan skolans krav på G och en höjdhoppstävling. Under en höjdhoppstävling skall alla kvalificera sig genom att hoppa över en för alla på samma höjd placerad ribba. Detta oberoende av deltagarnas olika förutsättningar för att kunna hoppa. Skillnaden är dock stor mellan skolans krav på G och kvalificeringen i en höjdhoppstävling, eftersom skolan kräver obligatoriskt deltagande, vilket normalt inte är fallet gällande en höjdhoppstävling.

Kriteriebestämningar och krav bör vara preciserade i ett slags baskunskaper, nödvändiga kunskaper, som utgår från individens förutsättningar och behov i den aktuella situationen. En realistisk ”godkänd nivå” bör då vara vad som faktiskt är möjligt att uppnå på tillgänglig tid när individen får optimal stimulans och hjälp att lära. Emanuelsson anser vidare att i en obligatorisk skola borde betyget godkänd vara ett slags garanti gentemot elev och målsman, att så mycket har hon/han rätt att få möjlighet att lära sig under sin skoltid. Det normala måste få vara, att i skolan erkänns som godkänd även om man är i behov av mer hjälp och stöd, är långsammare eller har mer svårigheter i sitt inlärningsarbete än de flesta andra. Man skulle kunna värdera elevers prestationer utifrån deras egen arbetsinsats, då borde det rimliga vara att man efter en gedigen insats får vara Godkänd.

3.3.4 Bedömning och betygssättning i ämnet idrott och hälsa

Elevers kunskaper om vilka faktorer som påverkar den egna hälsan är en viktig bedömningsgrund inom ämnet idrott och hälsa. Bedömningen avser elevers kunskaper om hur den egna kroppen fungerar och hur eleven bland annat genom regelbunden fysisk aktivitet kan bevara och förbättra sin fysiska och psykiska hälsa. Elevers förmåga att använda kroppen för sammansatta och komplexa rörelsemönster på ett ändamålsenligt sätt är också en del av bedömningen, liksom bredden av fysiska aktiviteter. En annan bedömningsgrund är elevers förmåga att utföra rörelser med kontroll och precision liksom att med hänsyn till rytm och estetik ge uttryck för känslor och stämningar. Även elevers förmåga att reflektera över och värdera fysiska aktiviteter betydelse för livsstil och hälsa, både utifrån ett individ- och ett samhällsperspektiv, är av betydelse vid bedömningen (www.skolverket.se).

Det har framkommit av olika betygsundersökningar att lärare betygssätter olika och utifrån skiftande kriterier (Annerstedt, 2002). Läro- eller kursplan visar inte särskilt detaljerat hur betyg skall sättas, de uppnåendemål som ligger till grund för godkändnivån är heller varken

tydliga eller utvärderingsbara, men med tanke på det lokala frirum som finns är det inte heller meningen. Målen skall alltid vara utgångspunkten vid bedömning och betygssättning och såvida inte närvaro, flit och ambition nämns i målen skall det inte utgöra någon grund vid betygssättningen. I ett laborativt ämne som idrott och hälsa domineras ämnet av färdighetskunskaper och kunskaper i handling, vilket gör att närvaro och flit får indirekta konsekvenser vid betygssättningen. De blir i de flesta fall förutsättningar och medel för att eleverna skall kunna nå ämnets mål. De fysiska aktiviteter som eleverna genomför utanför skoltid påverkar också betyget indirekt. Detta eftersom eleven då har möjlighet att utveckla de kunskaper som efterfrågas i ämnesmålen för idrott och hälsa. Skolverket (2005) hänvisar till att alla elevens kunskaper skall bedömas, oberoende av var eleven har tillägnat sig dem. Eleven får dock visa upp sitt kunnande under skoltid eftersom läraren vare sig har skyldighet eller möjlighet att bedöma elevernas aktiviteter utanför skolan. Slutligen gäller det för läraren att bedöma om eleven uppfyller målen samt de kriterier som gäller för ett visst betyg, eller inte. För att bedömningen skall ge resultat krävs det, enligt Annerstedt (2002), att läraren ställer sig några grundläggande frågor:

1. Bedömer jag vad jag avser att bedöma?
2. Innebär uppgiften att jag kan bedöma vad jag avser att bedöma? Kan jag bedöma det jag avser att bedöma genom den här uppgiften?
3. Är uppgiften relevant i förhållande till elevens förväntade förmåga och till undervisningsättet?
4. Medför uppgiften att alla elever ges möjlighet att bedömas på ett likvärdigt sätt?

En relevant bedömning kräver också att läraren är en god observatör, att hon/han har en god observationsförmåga och har kunskap om aktiviteten, samt vilka kriterier som gäller för bedömningen. För att åstadkomma en likvärdig bedömning, vilket står skrivet i Lpo94, krävs det att kriterierna tolkas någorlunda likvärdigt. Det kan endast nås genom kontinuerliga samtal lärare emellan, vilka undervisar inom samma ämne. Annerstedt påpekar att:

”Kompetensutveckling inom området bedömning måste kontinuerligt ske, utbyte av erfarenheter av bedömning och sätt att bedöma, samt inte minst vad och hur bedömning sker.” (2002, s.135)

I idrott och hälsa är det färdigheter som är i fokus vid bedömningen. Det handlar ofta om ett tillfälligt bedömande av en fysisk prestation som i stort sätt är utförd på en bråkdel av en sekund. Det ställer därmed stora krav på lärarens bedömningsförmåga samt väl genomtänkta bedömningssituationer. Utöver färdigheterna skall även teoretiska kunskaper, genomförande och insats i förhållande till de fysiska resurserna också bedömas. Genom betyget skall eleverna få information om hur deras prestationer förhåller sig till; ämnets mål, deras förutsättningar och prestationer, såväl vad det gäller kunskaper, praktiska färdigheter som deras insats. Bedömningen sker kontinuerligt under undervisningens gång, samt i efterhand. Den förstnämnda bedömningen sker snabbt och i samband med själva utförandet medan den andra är av reflekterande karaktär. Den sistnämnda kan också vara att man sammanfattar elevens insatser över en längre period. För att kunna genomföra en rättvis bedömning av eleverna krävs det också att man lär känna eleverna för att sedan kunna ”värdera” deras insatser utifrån deras förutsättningar (Annerstedt, 2002).

Det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet innebär att bedömningen sker i förhållande till uppställda mål. Det krävs att läraren är formell och systematisk när det gäller bedömning och dokumentation av varje enskild elev. Annerstedt skriver vidare att någon form av

dokumentation är nödvändig både när det gäller bedömning av teoretiska och praktiska kunskaper. Vid teoretiska kunskaper fordras det mycket av läraren om den inte använder sig av skriftliga prov. Det är svårt att göra en rättvis bedömning av muntliga utsagor samt att det är svårt att senare ge feedback utifrån den till elever och föräldrar. Samtidigt kräver skriftliga prov att läraren utformar valida frågor som kan visa graden av förståelse hos eleven. Läraren måste ta ställning till vad det är som skall dokumenteras, när dokumentationen skall ske och hur dokumentationen skall genomföras. För att skapa en rättvis och likvärdig bedömning inom ämnet idrott och hälsa måste betygskriterierna visa på önskvärda kvaliteter som eleverna skall uppnå och prestationen måste bedömas utifrån elevens förutsättningar, vilket är i linje med den rådande kunskapssynen.

3.3.5 Betygskriterier i idrott och hälsa

Enligt Andersson (1999) är utgångspunkten för precisering av betygskriterierna Lpo94 och kursplaner för respektive ämne. Vid precisering av kriterierna skall de fyra kunskapsformerna, de fyra f:en, enligt styrdokumentet blandas så att man undviker en alltför ensidig dominans. Man bör också ta hänsyn till hur bedömningen kan och bör ske samt att formuleringarna och preciseringarna skall vara förståeliga för elever, föräldrar och lärare. Formuleringarna skall också ge möjlighet till jämförbarhet. Alltför tydlig precisering av beteendeformer bör undvikas. Vidare anser han att det i de officiella styrdokumentet för grundskolan är svårt att finna stöd för att lärare skall betygsätta något annat än den formella kompetensen. Både den kunskapsmässiga och den sociala utvecklingen betonas men när det gäller att utvärdera detta i form av betyg finns bara den kunskapsmässiga kvar till bedömning. Den sociala kompetensen är en viktig färdighet som skall utvecklas men den skall inte dömas officiellt. Läraren skall vid betygssättning utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och beakta de kunskaper som en elev fått på annat sätt än genom aktuell undervisning. Läraren skall också ta hänsyn till såväl muntliga som skriftliga bevis på kunskaper och därefter göra en allsidig bedömning av inhämtade kunskaper samt beakta elevens utveckling under hela kursen/studiet av ämnet.

Kompetenser som eleverna skall sträva efter i nuvarande kursplan för idrott och hälsa är bland annat att de skall reflektera över och utveckla kunskaper om vad som främjar hälsa, kunna kritiskt bemöta missförhållanden inom idrotten samt utveckla sin fysiska, psykiska och sociala förmåga (se bilaga A). Ett grundläggande syfte med ämnet är att eleverna skall kunna delta i olika aktiviteter utifrån sina egna förutsättningar, att de skall utveckla gemenskap och samarbetsförmåga med andra samt förståelse och respekt. Enligt kursplanen i idrott och hälsa är några av bedömningsgrunderna elevens kunskaper om hur den egna kroppen fungerar samt hur eleven genom regelbunden fysisk aktivitet kan bibehålla och förbättra sin fysiska och psykiska hälsa. Även elevens förmåga att reflektera över och värdera fysiska aktiviteters betydelse för livsstil och hälsa utgör bedömningsgrunden (www.skolverket.se).

För att erhålla betyget Godkänd skall eleven i slutet av det nionde skolåret:

- förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa och kunna tillämpa kunskaper i ergonomi i vardagliga sammanhang
- kunna delta i lek, dans, idrott och andra aktiviteter och kunna utföra lämpliga rörelseuppgifter
 - kunna forma och genomföra aktiviteter för egen motion
- kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider,

- ha kunskaper i livräddande första hjälp,
- ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och hur de kan bedrivas på ett säkert sätt.”

(Skolverket, 2000, s.24)

Enligt den nationella utvärderingen 2003 (Skolverket, 2004) är det ungefär sex procent av eleverna som av olika anledningar ej når upp till de fastställda målen. I utvärderingen framkommer det också att drygt tre procent av eleverna, med minst betyget Godkänd, har angett att de inte kan simma. Andelen som varken kan dansa och/eller hitta i skogen med hjälp av karta och kompass är betydligt högre, 16 % respektive 29 %. Eftersom dessa färdigheter står skrivna som betygskriterier för betyget Godkänd i år 9 är det märkligt att det finns elever som uppger att de inte klarar respektive färdighet men ändå erhåller betyget Godkänd. I utvärderingen framkommer det också att ämnet idrott och hälsa har ett tydligt fokus på social förmåga och att betoningen ligger på förmågan att samarbeta. Flera lärare anser att det är den viktigaste uppgiften för ämnet (Skolverket, 2004). Enligt Rönholt (2001) har socialt lärande i idrottsundervisningen fått ett allt större utrymme speciellt när det kommer till att sätta betyg. Vidare hävdar Rönholt att den sociala kompetensen är viktig för att kunna fungera bra i samhället och att vara medveten om sig själv och andra människors situation, behov och känslor. Både Annerstedt (2001) och Måhl (1998) ifrågasätter hur man skall kunna betygssätta social kompetens. Måhl är även kritisk till att lärare inom bland annat idrott och hälsa har alldeles för låga krav vad gäller resultatet för att bli Godkänd.

I en undersökningen genomförd vid Örebro universitet (2003) har man genom intervjuer av lärare som undervisar i idrott och hälsa kommit fram till att de flesta lärarna menade att de nationella betygskriterierna är otydliga, vilket innebär att de är öppna för alltför många tolkningar. Lärarna påpekade att det är negativt med tanke på betygens likvärdighet. De flesta lärarna framförde att det inte är svårt att förstå innebörden i kriterierna utan det svåra är att bedöma utifrån dem. Samtliga lärare som intervjuades var positivt inställda till att betyg ges i ämnet och många menade att det nya målrelaterade betygssystemet har fördelar jämfört med det gamla. Det framhålls också att betyget G i det nya systemet ses som ett mer positivt betyg än ettor och tvåor i det gamla systemet. Det negativa som samtliga lärare framhöll kring det nya systemet var att betyget G tenderar till att bli för brett. En lärare uttryckte sig att det borde finnas något emellan exempelvis G+. När det gällde de lokala betygskriterierna framkom det att lärarna anser att de bör vara enkla och konkreta så att eleverna förstår dem och vet vad som krävs för respektive betygssteg samt att det underlättar i kontakten med föräldrarna. Vad som krävs för att erhålla betyget G utgår samtliga skolor från en aktiv närvaro, man deltar, är ombytt, kämpar och gör sitt bästa. I några av de lokala betygskriterierna fanns också krav på teoretiska kunskaper för betyget G.

4. Metod

Metod ses som ett redskap, vilket man använder sig av för att lösa problem och därigenom komma fram till ny kunskap. Inom samhällsvetenskapen brukar man skilja mellan två olika angreppssätt beroende på vilken information man söker, man brukar då tala om kvantitativa och kvalitativa metoder (Holme & Solvang, 1997).

När man skall genomföra ett forskningsprojekt ställs man inför frågan om man skall genomföra en kvantitativ eller kvalitativ undersökning. Det är syftet med projektet som avgör vilken metod man använder sig av. En enkel skillnad mellan kvantitativt och kvalitativt forskningsprojekt är att man i den förstnämnda använder sig av siffror, både i begränsad men även i överförd mening, de är också mer formaliserade och strukturerade. I kvantitativa studier genomför man formaliserade analyser, jämför och prövar om de resultat man kommit fram till gäller för alla de enheter man har valt att undersöka. I ett kvalitativt forskningsprojekt är man däremot ute efter att hitta mönster och skapa en förståelse för vad man valt att undersöka (Trost, 1997). Det har en ringa grad av formalisering jämfört med det kvantitativa och man är inte inriktad på att se om informationen gäller generellt. I den kvalitativa metoden har man en närhet till den källa man hämtar information från (Holme & Solvang, 1997).

4.1 Val av metod

För att avgränsa studien har vi valt att fokusera på bedömning och betygssättning gällande betyget Godkänd i ämnet idrott och hälsa i år 9.

I denna deskriptiva studie försöker vi förstå och förklara vad och hur lärarna betygssätter i ämnet idrott och hälsa. Vid deskriptiva studier använder forskaren sig oftast av endast en teknik för att samla information (Patel & Davidson, 1994). I samråd med handledare vid Göteborgs universitet har vi utifrån vårt syfte och våra frågeställningar valt att genomföra en kvalitativ undersökning för att få fram det mest tillförlitliga resultatet.

Kvalitativa undersökningar syftar till att gå på djupet med det studerade fenomenet. De kännetecknas av en flexibilitet genom att de frågor som används vid undersökningarna kan ändras om nya frågor uppkommer under pågående intervju. Intervjuaren har även möjlighet att anpassa frågorna och deras inbördes ordning utifrån varje unik intervjusituation. Styrkan med ett flexibelt upplägg ligger i att forskaren ständigt ges möjlighet till bättre och mer grundläggande förståelse av det studerade fenomenet. Flexibiliteten kan dock medföra en svaghet genom att den information som framkommer vid de senare intervjuerna tenderar att bli mer utförlig eftersom forskaren då har mer kunskap om ämnet. Undersökningar som bygger på kvalitativa metoder lägger även stor vikt vid det säregna och unika samtidigt som de utmärks av en närhet mellan forskaren och det undersökta enheterna (Holme & Solvang, 1997).

Utifrån studiens syfte användes kvalitativa intervjuer som verktyg. En kvalitativ intervju innebär att man försöker förstå, inte bedöma, hur respondenten känner och tänker, vilka erfarenheter den har och hur dess föreställningsvärld ser ut. Intervjuerna bygger alltid på konfidentialitet och syftet med dem är att föra forskningen framåt, att lära oss mer om den

sociala verklighet som vi är verksamma i. Kvalitativa intervjuer kännetecknas av att man inte har något frågeformulär med i förväg formulerad frågor, eftersom man i möjligaste mån skall låta respondenten styra samtalets ordningsföljd samt val av delasppekter av intervjun. Istället skall en lista över frågeområden göras upp. Listan bör vara ganska kort och ta upp stora delområden (Trost, 1997). Vi valde dock att sammanställa ett antal frågor, då vi inte är erfarna av att intervjua, för att inte glömma att fråga respondenterna om något som vi hade för avsikt att undersöka.

4.2 Datainsamling

Det finns en rad olika sätt att samla information på för att få frågeställningarna besvarade och för att uppnå forskningsprojektets syfte. Det finns två huvudkällor av information, primärdata och sekundärdata. Primärdata är data som samlats in för första gången och för en specifik situation. Fördelen med primärdata är att den kan samlas in för det egna syftet och då den samlas in för första gången kan tillförlitligheten stärkas. Sekundärdata består av andrahandskällor, det vill säga information som redan är insamlad. Den bör vara dokumenterad och kan användas som basfakta till den planerade undersökningen. Nackdelen med sekundärdata är att materialet kanske inte är anpassat för att belysa exakt de frågeställningar som är intressanta för den egna studien (Nyberg, 2000).

I denna studie har både primär- och sekundärdata använts. Sekundärdata utgör grunden för undersökningen och består till största del av, vad vi ansåg, relevant litteratur. Befintliga nationella och lokala styrdokument gällande idrott och hälsa samt dokument gällande bedömning och betygssättning har också använts. Utvärderingar, tidigare rapporter och uppsatser är även det en del av det sekundärdata vi använt oss av. Utöver egen sekundärdata har vi erhållit material av handledaren samt sökt information i Göteborgs universitets bibliotekskatalog, Gunda och i biblioteket på Högskolan Trollhättan/Uddevalla. Även Skolverkets hemsida har gett mycket användbar information. Studiens primärdata består av genomförda kvalitativa intervjuer.

4.3 Urval och målpopulation

När det gäller kvalitativa studier vill man få en så stor variation som möjligt. Urvalet skall vara heterogent inom en given ram där variation skall förekomma men inte mer än att någon enstaka person är avvikande (Trost, 1997). Vid urval är det viktigt att, så långt som möjligt, få det undersökta urvalet att vara representativt för målpopulationen. Urvalets storlek och det sätt som urvalet gjorts på påverkar i sin tur undersökningens resultat. I flera metodböcker framträder två olika typer av urval, sannolikhetsurval och icke-sannolikhetsurval. Sannolikhetsurval innebär att varje element i den totala populationen har en chans att bli vald att ingå i urvalet. Undersökaren kan i det här fallet inte påverka urvalet då det sker enligt statistiska/matematiska regler. Sannolikhetsurval kan vara obundet slumpmässigt urval, systematiska urval, stratifierade urval eller klusterurval. Ett icke-sannolikhetsurval innebär att undersökaren till viss del väljer vilka element som skall tillhöra målpopulationen. De kan vara subjektivt urval, självselektion, tillfällighetsurval eller kvoturval (Holme & Solvang, 1997).

I undersökning har vi, utifrån vårt syfte, använt oss av icke-sannolikhetsurval. I samråd med handledaren bestämdes en lämplig grupp för undersökningen. Sex element valdes ut och urvalet blev därmed subjektivt. För att undersökningsenheten skulle anses representativ fanns

några kriterier som skulle uppfyllas. Det var att undersökningsgruppen skulle bestå av verksamma idrottslärare och att de skulle arbeta inom grundskolans äldre åldrar. För att få ett så representativt urval som möjligt bestämdes det också att elementen skulle representera en mindre, en medelstor och en stor kommun, även det manliga och kvinnliga könet samt olika åldrar skulle vara representerade. Då undersökningsgruppen med tiden förändrades på grund av att vi ej kom i kontakt med alla tänkta element och att ett element inte kom till avtalad plats och tid använde vi oss också av tillfällighetsurval på grund av tidsbrist. Representativiteten för undersökningsgruppen förändrades därmed och den slutliga presenteras nedan.

Undersökningsgrupp: Stor kommun	Kvinna	65 år
	Man	32 år
Medelstor kommun	Kvinna	50 år
	Man	32 år
Mindre kommun	Kvinna	50 år
	Kvinna	25 år
	Man	25 år

En närmare presentation av undersökningsgruppen äger rum i samband med resultatredovisningen.

4.4 Pilotstudie

En pilotstudie genomfördes med en verksam idrottslärare från en medelstor kommun. Detta för att kontrollera frågornas tillförlitlighet men även hantering av ljudbandsinspelare samt röstläge testades. Pilotstudien var dessutom ett övningstillfälle inför kommande intervjuer. Nyberg (2000) skriver att huvudsyftet med en pilotstudie är att se till så att allt fungerar som man tänkt sig. Den skall också ge en uppfattning om de frågor som ställts belyser problemställningen. Genom pilotstudien kan man skapa sig en uppfattning om frågorna är rätt konstruerade, fick man svar på frågan som man ställde.

Då pilotstudien genomförts omformulerades några av intervjufrågorna då de eventuellt kunde misstolkas av respondenterna. En fråga togs bort då den inte hade någon större relevans för undersökningen.

4.5 Genomförande

Studien inleddes med en handledarträff då tänkt ämnesval presenterades och eventuell inriktning diskuterades. Aktuell litteratur kring ämnesvalet samt metodböcker togs fram och började bearbetas. Under följande träffar med handledaren ringades ämnet in och syfte samt eventuella problemformuleringar diskuterades.

Efter att ha bearbetat utvald litteratur utgick vi från studiens syfte samt frågeställningarna och utarbetade ett antal intervjufrågor. Dessa sammanställdes sedan till ett frågeformulär som kom att bestå av fyra delområden (se bilaga B). Innan vi genomförde pilotstudien var det av stor vikt att vår handledare granskade formuläret för att säkerhetsställa frågornas reliabilitet och validitet. Därefter genomfördes pilotstudien. I samråd med handledaren bestämdes sedan vilka element som skulle ingå i undersökningsgruppen. Kontakt med elementen togs genom

mail eller via telefon då även en presentation av oss och vår undersökning ägde rum. I vissa fall var det svårt att komma i kontakt med tänkta element då de varken svarade på mail eller meddelanden vi lämnat dem. Ingen tillfrågad avböjde dock från att delta i undersökningen och intervjuerna bokades in under en 3 - veckors period.

Elementen fick stort utrymme i att bestämma tidpunkt och plats för kommande intervju. Detta för att undvika negativa effekter så som stress och yttre störningar, vilket skulle kunna påverka undersökningen negativt. Intervjuerna genomförde vi gemensamt. Enligt Patel och Davidson (1994) finns det två sätt att registrera intervjusvar, antingen genom ljudbandsinspelningar eller genom att föra anteckningar. Vi valde att använda oss av ljudbandsinspelning dels för att öka studiens tillförlitlighet, dels för att inte viktig information skulle gå förlorad (Nyberg, 2000). Dessutom ville vi kunna ägna respondenterna vår fulla uppmärksamhet. Ljudbandsinspelaren lånades från Högskolan Trollhättan/Uddevalla och användes under intervjuerna. Frågeformuläret var utgångspunkt för intervjuerna men ordningen på frågorna blev inte alltid densamma, då några av respondenterna besvarade flera frågor i en fråga. Varje intervju tog ungefär 45 min att genomföra. I samband med intervjuerna erhöles respektive skolas lokala betygskriterier.

Samma dag som intervjuerna genomfördes avlyssnades ljudbandsinspelningarna och en sammanfattning av varje delområde i frågeformuläret skrevs ned. Citat från respondenterna valdes ut för att belysa och förstärka vad som framkommit inom varje delområde. Utifrån sammanfattningarna av delområdena försökte vi finna likheter och skillnader respondenterna emellan. De lokala betygskriterierna som samlades in bearbetades genom vår subjektiva tolkning och jämfördes sedan sinsemellan med vad respondenten från den aktuella skolan hade replikerat. Utifrån våra tolkningar av de lokala betygskriterierna och de nationella uppnåendemålen i ämnet idrott och hälsa genomfördes sedan jämförelse dem emellan.

Stöd för undersökningens resultat samt eventuella motsägelser försökte vi sedan finna i litteraturgenomgången. Detta lade grunden för kommande diskussionskapitel där även våra egna åsikter och teorier ingår.

4.6 Tillförlitlighet

För att uppnå en hög reliabilitet, tillförlitlighet, i studien måste man använda sig av ett bra mätinstrument (Stukát, 2005). Vi anser att den kvalitativa intervjun var det instrument som gav oss det mest tillförlitliga resultatet. För att inte någon värdefull information skulle gå förlorad använde vi oss av ljudbandsinspelare under intervjuerna vilket gör att reliabiliteten stärks ytterligare eftersom vi då inte blir beroende av våra första tolkningar utan kan gå tillbaka och lyssna av vad som sagts under intervjuerna. Intervjuerna genomfördes i varierade samtalsmiljöer, vilket kan ha påverkat studiens reliabilitet. En del av respondenterna valde att genomföra intervjun i lärarrummet eller i deras arbetsrum vilket kanske inte var den mest optimala miljön för en intervju. Då respondenterna själva bestämde plats och tid för intervjuerna anser vi dock att tillförlitligheten ökade eftersom inga yttre störningar så som stress, tidsplanering och miljö påverkade i någon större utsträckning. Detta är dock något som kan ändras om vi skulle genomföra intervjun vid ett annat tillfälle vilket gör att reliabiliteten i vår undersökning minskar något. Stukát skriver att ordet mätning, vilket är kopplat till begreppet reliabilitet, ofta är förknippat med naturvetenskap och kvantifiering men att det också kan användas vid kvalitativa undersökningar där tolkningar utgör grunden. Detta kan då påverka reliabiliteten i vår studie, då någon annan som genomför samma undersökning skulle

kunna tolka respondenterna och dess svar på ett annat sätt än vad vi har gjort. Vi uppfattade dock att respondenterna i vår studie gav oss ärliga svar.

Stukat påpekar att för att en undersökning skall vara pålitlig och relevant krävs det att den innehar hög reliabilitet och validitet. Reliabiliteten är en nödvändig förutsättning för validiteten. Studiens validitet beror på hur bra ett mätinstrument mäter det man avser att mäta. Även om man använder sig av ett bra mätinstrument så är det inte tillräckligt för att validiteten i studien skall vara hög eftersom man kanske mäter fel saker. Mycket enkelt kan man översätta validitet med i vilken utsträckning man verkligen undersöker det man avser att undersöka. Validiteten är grundläggande för undersökningens värde, vilket innebär att man bör vara noga med att man mäter det man avser att mäta. För att validiteten skall vara så hög som möjligt i vår studie har intervjufrågorna formulerats med direkt koppling till våra frågeställningar och eftersom intervjufrågorna är ställda med syfte att besvara frågeställningarna som ligger till grund för studien anser vi att validiteten är hög.

För att nå högsta möjliga validitet i undersökningen skriver Holme och Solvang (1997) att det gäller att rätt personer ingår i undersökningsgruppen. Det anser vi att vi har uppnått i vår undersökning då vi valde att intervjua idrottslärare. Studien når även hög validitet då respondenterna i intervjuerna är experter på området bedömning och betygssättning.

Enligt Stukat (2005) är man i kvalitativa studier inte främst inriktad på att se om den information man har fått fram gäller generellt. Inom detta forskningsområde har det tidigare inte bedrivits någon forskning i stor bemärkelse. Vi kan dock dra paralleller till den forskning som genomförts. Då vår undersökningsgrupp var relativt liten och urvalet ej kom att bli så representativt som vi avsåg, anser vi att man inte utifrån vår undersökning kan dra några generella slutsatser om vad och hur lärare bedömer och betygssätter i ämnet idrott och hälsa.

4.7 Etiska överväganden

I samband med intervjuerna informerades respondenterna om syftet med vår undersökning. Vi försäkrade dem om att de i vår framställning skulle vara anonyma, att varken skolan eller deras namn skulle nämnas i studien. Innan respektive intervju tillfrågades respondenterna om de accepterade att bli ljudbandsinspelade. De informerades även om att de hade rätt att vid egen önskan avstå från att svara på eventuella frågor och att de hade rätt att avbryta intervjun. Vid intervjuerna spelades ej det första delområdet i frågeformuläret in, detta för att det inte skulle vara möjligt att identifiera vare sig respondent eller skola. För att underlätta databearbetningen tilldelades respondenterna varsin bokstav. Vi erbjöd dem också att ta del av det färdiga arbetet.

5. Resultat

5.1 Presentation av urvalsgrupp

Lärare A är en kvinna, 50 år, och utbildade sig på GIH i Stockholm 1974-1976. Hon undervisar i år 7-9 på en F-9 skola i en medelstor kommun och har varit verksam som lärare i ungefär 24 år. Skolan är relativt gammal och ett flertal nationaliteter finns representerade på skolan.

Lärare B är en man, 32 år. Han har genomgått en 3-årig idrottsläroutbildning vid GIH Örebro och varit verksam som idrottslärare sedan år 2000. Han undervisar i en medelstor kommun i år 6-9. Skolan är en F-9 skola och är byggd på 2000-talet. De socioekonomiska förutsättningarna är mycket goda och den kulturella bakgrunden är enhetlig.

Lärare C. En kvinna på 65 år som arbetar på en 7-9, ”medelklasskola” i en stor kommun med väldigt få nationaliteter representerade. Hon har undervisat i 35 år och utbildat sig 1968-70 på GIH i Stockholm.

Lärare D är en manlig lärare, 25 år. Han undervisar inom skolåren 4-9 i en mindre kommun på en F-9 skola där den fysiska miljön för idrottsämnet är gynnsam. Han utbildade sig på Idrottshögskolan vid Göteborgs universitet och har varit verksam i ett år.

Lärare E är en kvinna, 25 år, som gör sin första termin som nyexaminerad fotbollstränare med viss behörighet som idrottslärare. Hon undervisar i en mindre kommun på en mångkulturell F-9 skola där 38 nationaliteter finns representerade. Hon utbildade sig i två år i Örebro och Degerfors.

Lärare F är en kvinna som genomgick sin utbildning i Polen under år 1974-78. Hon är 50 år gammal och har 27 års erfarenhet som idrottslärare från både polsk och svensk skola. Nu arbetar hon på en 7-9 skola i en mindre kommun i Sverige.

5.2 Nationella kontra lokala styrdokument

5.2.1 Lokala betygskriterier

Alla skolor som är representerade i undersökningen har lokala betygskriterier utarbetade för idrottsämnet på sin skola. Innehållet skiljer sig mycket åt och de är utarbetade på olika sätt alltifrån att ensamt ha utarbetat dem som lärare B till att arbeta på en skola som lärare E där kriterierna redan var utarbetade då hon tillträdde. Det pågår en ständig diskussion på skolorna om betyg och betygssättning och betygskriterierna diskuteras i samband med betygssättning. På skola F inleds terminerna med att idrottslärarna diskuterar kring sina lokala betygskriterier för att vara i möjligaste mån nå en likvärdig bedömning. Lärarna i undersökningen känner dock att deras lokala betygskriterier ”ligger på en lagom nivå” och det är mycket sällan som de behöver revideras.

Vi kommer nedan att redogöra för vad som krävs för att erhålla betyget Godkänd på de olika skolorna som ingick i undersökningen, utifrån deras lokala betygskriterier.

Skola A

På skola A är närvaro och aktivt deltagande på idrottslektionerna och friluftsdagar en grundförutsättning för betyget Godkänd, men man har även specifikt utformade delmål.

Godkänd är du om du:

- deltar ombytt och aktivt minst 75% av lektionerna
- gör ditt bästa utifrån dina förutsättningar i alla delmoment
- samarbetar med och visar hänsyn till andra (social kompetens)
- visar en utveckling färdighetsmässigt i flera delmoment
- kan orientera med hjälp av karta i skogsterräng
- kan simma minst 200 meter och har kunskaper i livräddning
- har godkänd konditionsnivå
- förstår sambandet mellan mat, motion och välbefinnande
- kan utföra enkla ledarövningar
- har grundläggande kunskaper i de teoretiska avsnitt vi tar upp

Skola B

På skola B finns betygs-kriterier fastställda för både år 8 och år 9. Då vår undersökning riktar sig mot år 9 har vi valt att endast redogöra för de kriterierna.

För att erhålla betyget Godkänd skall eleven:

- delta aktivt i alla moment utifrån sina fysiska förutsättningar
- kunna samarbeta med vem som helst oavsett aktivitet
- bidra aktivt till att gruppen självständigt kan leka och spela
- kan simma 200 meter bröstsim och 50 meter ryggsim
- ha insikt i spelidén i de vanligast förekommande bollspelen
- kunna reglerna i de spel och lekar som förekommer på lektionerna samt tillämpa dem på ett riktigt sätt
- delta aktivt i arbetet att plocka fram och bort saker vid lektion
- kunna lyssna på och ta till sig instruktioner från lärare eller annan elev
- kunna orientera med hjälp av karta i känd terräng
- kunna anpassa sina kläder och utrustning efter rådande omständigheter
- förstå sambandet mellan mat, fysisk aktivitet och hälsa
- ha insikt i skaderisker och hur man undviker dem
- kunna sköta sin personliga hygien
- förstå innebörden och skillnaderna mellan den fysiska, psykiska och sociala hälsan
- ha viss förståelse för hur man med hjälp av kropp och rörelse kan bibehålla och förbättra välbefinnandet och hälsan

Skola C

På skola C har man utformat de lokala betygs-kriterierna likt ett träd där rötterna utgör Godkänd nivå medan Väl Godkänd och Mycket Väl Godkänd finns högre upp i trädet. Strävansmålen symboliseras av trädets stam. För betyget Godkänd skall eleven:

- komma i tid
- aktivt delta

- göra så gott den kan
- arbeta och göra framsteg utifrån sina förutsättningar
- inse samband mellan livsstil och hälsa

Skola D

På skola D består de lokala betygskriterierna endast av två allmänna formuleringar då lärarna anser att de i dem väver in allt som krävs för att erhålla betyget Godkänd.

- eleven tar ansvar för gruppens aktivitet och för sin egen hälsa genom att delta efter bästa förmåga och vara aktiv
- eleven skall närvara och aktivt delta under lektionerna

Skola E

Inledningsvis börjar skola E med att visa de nationella uppnåendemålen för idrott och hälsa för att därefter redogöra för deras lokala betygskriterier. De innebär att för att bli Godkänd krävs:

- regelbunden och aktiv närvaro på lektioner och friluftsdagar
- delta i olika slags lek-, dans-, motions- och idrottsaktiviteter
- kunna samarbeta med och visa hänsyn till andra elever

Skola F

En utgångspunkt för betygssättning vid skola F är att eleven är närvarande, aktivt deltagande och är försedd med rätt utrustning för den aktuella lektionen.

För att erhålla betyget Godkänd krävs det också att eleven uppfyller följande:

- delta efter bästa förmåga i de grenar vi går igenom i friidrott
- att med viss handledning kunna hitta i skog och mark med hjälp av karta
- delta aktivt och visa förståelse för de vanligaste boll- och racketspelens idé samt känna till deras regler
- känner till betydelsen av goda kostvanor samt delta i olika modeller för konditionsträning
- delta i undervisning rörande grundläggande friluftslivsteknik
- delta aktivt samt genomföra grundläggande gymnastik-/redskapsmoment
- delta aktivt efter bästa förmåga till musik
- planera och leda en uppvärmning, samt analysera och reflektera över resultatet
- vara simkunnig enligt Svenska livräddningssällskapets definition samt delta efter bästa förmåga i livräddningsövningar

Kommentar:

De lokala betygskriterierna visar att lärarna betygssätter utifrån skiftande kriterier. På några av skolorna finns en rad detaljerade uppnåendemål beskrivna som på skola A, B och F medan andra skolor har färre, mer ”generella” mål som skola D. Alla skolorna kräver av eleverna ett aktivt deltagande under lektionerna för att erhålla Godkänd som betyg. Skola A går ”däremot” längre då de uttalar en viss närvaroprocent som minsta acceptans nivå för betyget Godkänd.

Hälften av skolorna har simkunnighet som ett uppnående mål. Det är endast en utav skolorna som inte på något sätt berör hälsa i sina kriterier, varken kunna förstå sambandet mellan livsstil och hälsa eller liknade. En av skolorna har däremot i flera av sina mål uttalade hälsoaspekter. Alla skolorna utom en har mål som på något sätt berör elevens samarbetsförmåga. En skola har ett mål där eleven skall kunna orientera sig med hjälp av karta i känd terräng, vilket skiljer sig markant från de nationella uppnåendemålen där terrängen skall vara okänd för eleven. På skola A har man som krav att eleven skall ha godkänd konditionsnivå.

5.2.2 Betygskriterier

De intervjuade lärarna är eniga om att de nationella betygskriterierna är ”luddigt” formulerade och relativt svårtolkade. Detta ger enligt lärarna utrymme för egna tolkningar. Några av lärarna påpekar att betygskriterierna inte anger några specifika färdigheter för eleverna att uppnå. Lärare E har inga direkta invändningar eller motsättningar gentemot de nationella betygskriterierna. Lärarna C och F påpekar att det är för få betygssteg inom det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet vilket gör att de hellre sätter ett högre betyg på en elev än vad eleven egentligen uppnår. En av lärarna uttrycker att:

”De nationella betygskriterierna kan tolkas på många sätt vilket är både bra och dåligt” (Lärare D)

Det har visat sig att vissa lärare arbetar mer utifrån sina lokala kriterier än andra. Kvinnorna i undersökningen arbetar till stor del utifrån deras betygskriterier medan männen uttalar mer att de inte hela tiden utgår ifrån kriterierna eftersom de vet vad de vill uppnå med sin undervisning.

”Jag planerar inte utifrån dem man vet ju vad det är man vill uppnå, så stor bredd som möjligt” (Lärare B)

När det gäller hur och när elever och föräldrar får ta del av betygskriterierna fick vi inga entydiga svar. Lärare A informerar eleverna och går noga och relativt ofta igenom betygskriterierna i år 8 och 9. Föräldrarna får av henne kriterierna hemskickade då de inte finns tillgängliga på skolans hemsida. Hos lärare B och C finns de uppsatta i anslutning till idrottshallen. Lärare B går även igenom dem framför allt i år 8. Betygskriterierna som är gällande hos lärare C och D nämns under terminens gång, främst i samband med betygssättning men de finns även utlagda på Internet där föräldrar kan ta del av dem. I intervjun med lärare E framkom det att betygskriterierna inte berörs i någon större omfattning för varken elever eller föräldrar under terminens gång. Utav lärare F får eleverna betygskriterierna i år 8 och de går även igenom dem muntlig vid varje terminsstart. De finns inte utlagda på skolans hemsida men föräldrar kan få ta del av dem om intresse finns.

I stora drag överensstämmer skolornas lokala betygskriterier med de nationella. Däremot på skolan där lärare D arbetar skiljer sig de lokala betygskriterierna, markant från de nationella. De lokala uttrycker endast att en elev efter nionde skolåret minst skall närvara och aktivt delta efter bästa förmåga under lektionerna samt ta ansvar för gruppens aktivitet och för sin egen hälsa. Detta resulterar i att lärare D inte vet om de når upp till alla de nationella målen.

Lärarna är eniga om att man till stor del uppfyller de nationella målen i ämnet idrott och hälsa, men att det är svårt. Två av lärarna, A och B, påpekar att uppnåendemålet gällande friluftsliv är svårast att nå upp till. De är båda eniga om att tiden är en av anledningarna. Lärare A anser också att det är brist på pengar och det uteblivna samarbetet med kollegorna gällande

friluftsliv och friluftsdagar utgör ett hinder. Lärare B framför också att ge eleverna kunskap i livräddande första hjälp ej gått att uppfylla fullt ut. Nu däremot kommer han med hjälp av sin kollega att uppfylla målet då hon genomgått en utbildning för att kunna delge eleverna dessa kunskaper. Lärare C ser inga svårigheter med att uppfylla de nationella målen medan lärare E menar att det på hennes skola kan vara svårt att uppnå alla mål delvis på grund av att skolan är mångkulturell med 38 nationaliteter där bland annat religion utgör ett hinder. Lärare F påpekar att skolan inte har möjlighet att tilldela ämnet resurser för att uppnå målen.

”Det vi kan fixa själva, de målen når vi upp till” (Lärare F)

5.3 Vad och hur betygssätter lärarna?

Lärarna planerar sin undervisning utifrån olika fysiska moment vilka sedan utgör underlag för betygssättningen i idrott och hälsa. En del moment får större utrymme i undervisningen än andra, delvis på grund av skolornas fysiska och ekonomiska förutsättningar men även lärarens egna tolkningar av de nationella målen samt det egna intresset för ämnet påverkar. Elevernas prestationer inom de olika momenten ligger sedan till grund för betyget. Den undervisningstid som momenten tilldelas av lärarna är oftast inte representativ för dess betydelse i betyget. Exempelvis kan man gällande momentet simning, oftast bara genomföra ett fåtal lektioner under år 7-9 men ändå får det stor relevans vid betygssättningen. Teori är ett moment som det råder delade meningar om. Några lärare anser att idrottsundervisningen skall ägnas åt fysiska aktiviteter och lägger därför ingen specifik tid till det momentet utan försöker väva in teorin i praktiken. I vår undersökning framkom det att det är följande moment som utgör lärarnas underlag, hos en del lärare ingår dock inte alla moment.

Figur 1: *Betygsunderlag*

Lärare A utgår från flertalet av dessa moment men basen för betygssättningen är elevens närvaro, aktivitet och intresse.

”Närvaro är största underlaget för elevens betyg” (Lärare A)

Lärare B försöker uppnå en balans mellan de olika momenten i undervisningen. Han anser att fair play och samarbete är det som skolidrotten skall sträva efter. Eleven blir Godkänd om den byter om, deltar under lektionerna och dessutom uppnår kraven för simning. Hos lärare E ägnas det mycket tid åt teori då de behandlar ANT, arbetsmiljö, första hjälpen – HLR, livsstil och hälsa samt träningslära. I lärare F:s undervisning förekommer det, utöver ovanstående moment, tester i olika former. Med testerna avser hon att bedöma elevernas progression, inte den specifika prestationen i ett visst test. Hon påpekar att eleverna efterfrågar fler tester i idrottsämnet, för då skulle det bli lättare att mäta kunskaper likt andra ämnen. De moment som står skrivna i de nationella styrdokumentet lägger lärare D mer tid på, det gäller då speciellt simning och orientering.

Elevens närvaro utgör indirekt underlag för bedömning på alla skolor.

”Det är det främsta medlet för att nå G” (Lärare D)

”... är man inte där så missar man en stor del av samarbetet, förståelse av spel och spelidé och man har svårt att tillgodogöra sig vad jag sagt.” (Lärare B)

De flesta är medvetna om att närvaro i sig inte får utgöra något underlag för betygssättningen men är eleverna inte på lektionerna så får man inget underlag att betygssätta menar lärare C och F. Lärare E framför att man inte bara kan närvara ett fåtal gånger och visa sina kunskaper och få betyget Godkänd. Det är endast hos lärare A som närvaron utgör ett direkt underlag för betyget där det står skrivet i de lokala kriterierna att eleven skall aktivt närvara minst 75% för att erhålla betyget Godkänd.

Att kunna samarbeta är en viktig egenskap inom ämnet idrott och hälsa enligt lärarna men det är samtidigt inget som krävs för betyget Godkänd. Följande citat samstämmer med vad lärarna framför:

”Eleverna ska kunna hävda sig socialt men inte för G då det räcker att de uppnår målen.” (Lärare E)

För de högre betygen utgör det sociala samspelet däremot en del av bedömningen, men hos lärare F är social kompetens något som krävs att elever utvecklar och uppvisar gällande alla betygsnivåer, även för betyget Godkänd.

Enligt samtliga lärare påverkar även elevernas fritidssysselsättning betyget indirekt på olika sätt. Eftersom man är aktiv på fritiden medför det positiva effekter på idrottstimmarna då det ger eleverna bättre fysiska förutsättningar och en bättre förståelse för ämnets innehåll. Lärarna är dock medvetna om att det är det som eleven uppvisar under lektionstid som skall bedömas. För att uppnå målet att eleverna skall ta ansvar för sin egen hälsa har lärare A en ”träningsläxa” för sina elever. Den skall genomföras på fritiden och innebär att eleverna utöver idrottslektionerna i skolan minst en gång i veckan skall utföra en aktivitet à 30 minuter som gör att de svettas och behöver duscha. Uppgiften skall signeras av målsman för att betraktas som godkänd.

Lärarna dokumenterar sin undervisning på olika sätt och de flesta anser att dokumentationen alltid kan göras bättre. I undersökningen visar det sig att det förekommer skillnader i hur männen respektive kvinnorna dokumenterar. Männen gör det inte i lika stor utsträckning som kvinnorna utan gör mer en helhetsbedömning då betyg skall sättas. De anser att de har en känsla över elevernas färdigheter och förmågor samt att tid ibland saknas för att dokumentera mer regelbundet. Kvinnorna däremot dokumenterar oftast efter varje lektion och efter varje delmoment. Vid betygssättningen väntar sedan en summativ bedömning då alla dokumenterade delmoment vägs in.

5.4 Åtgärder som vidtas för elever som ej uppnår målen

Enligt lärare A tar man ingen hänsyn i de lokala kriterierna till elever som har brister i sin fysiska eller motoriska förmåga men vid betygssättningen kan man eventuellt ta bort vissa mål. För vissa elever tar hon själv ibland bort mål då de kanske inte uppnått alla delmål men hon anser att de i alla fall har gjort sitt bästa. Det görs dock inga åtgärdsprogram för de elever som inte når målen. Man har tidigare haft specialidrott för elever med särskilda behov, den är numera borttagen sedan en tid tillbaka. Om eleverna inte gör vad lärare B ber dem om, det vill säga, byta om och delta så finns det enligt honom inget mer han kan göra. Han säger att det

någonstans i deras kriterier står att undervisningen skall utgå från elevens förutsättningar och att han anser att han lever upp till det då han medvetet lägger undervisningen på en låg nivå och utgår från att eleverna inte kan någonting.

Lärare C försöker motivera eleverna att komma på lektionerna och sedan är det upp till eleven, mer tycker hon inte att hon kan göra. Hon framför att:

”...kommer man på lektionerna får man ju oftast G” (Lärare C)

På skolan förekommer det inte längre några specialgrupper för elever med svårigheter. Lärare D poängterar vikten av att man försöker ta reda på vad det är som ligger bakom att en elev ofta uteblir från lektionerna. Han försöker, liksom övriga lärare, att göra dem medvetna om att man måste närvara för att bli Godkänd. Åtgärdsprogram upprättas för de elever som inte når målen och för elever med fysiska och motoriska svårigheter finns det möjlighet att få specialidrott, om remiss föreligger. På skola E kan eleven beroende av vad som står i åtgärdsprogrammet få, en individuellt anpassad studiegång. Det kan till exempel innebära att man får förkortad lektionstid eller att ämnet blir utbytt mot ett annat ämne.

När man inte upp till målen hos lärare F skrivs det ett åtgärdsprogram vilket dessvärre inte innehåller mer än att de skall komma och delta på lektionen. Det enda hon kan göra för de elever som riskerar att ej nå målen är att erbjuda dem att vara med och i värsta fall ”hota” med att de inte får något betyg. Hon poängterar dock att:

”Man tjarar ihjäl dem och ger aldrig upp” (Lärare F)

Vid tillfälliga skador, till exempel vid en större fraktur, kan man av de flesta lärarna få ett sänkt betyg då de anser att eleven under en längre period inte har haft möjlighet att visa sina kunskaper och färdigheter. Detta gäller i regel bara de högre betygen. Hos lärare F däremot kan det scenarion, att en elev får sänkt betyg på grund av skada, ej inträffa då hon menar att man enligt riktlinjerna ej tillåter det. När det gäller elever med uttalade svårigheter i sin fysiska eller motoriska förmåga är alla lärare medvetna om och tillämpar de speciella undantag som finns gällande bland annat betygssättning.

Kommentar:

Intervjuresultatet visar att lärarnas åsikter vid flertalet områden överensstämmer, exempelvis när det gäller de nationella betygskriterierna. De anses ”luddiga” och svårtolkade. Lärarna är också överens om att både elevens närvaro och fritidssysselsättning har en indirekt påverkan på betyget. De nationella målen når de flesta skolorna upp till men lärarna påpekar dock att det ibland kan vara svårt med tanke på vilka resurser man har att tillgå på skolan. På några utav skolorna upprättas man åtgärdsprogram för de elever som inte når upp till målen. De speciella undantag som finns vid exempelvis betygssättning för elever med uttalade svårigheter, i sin fysiska och motoriska förmåga är alla lärarna medvetna om och tillämpar de undantag som finns.

6. Diskussion och slutsats

6.1 Resultatdiskussion och slutsats

Genom denna studie har vi fått en större förtrogenhet med styrdokumentet och vår kunskap kring bedömning och betygssättning har ökat markant. Detta resulterar i att vi känner oss mer redo inför kommande betygssättning i vår framtida yrkesroll. Om lärarna är väl insatta i vad styrdokumentet innehåller och förmedlar tror vi att det kan bidra till positiva konsekvenser för undervisningen i allmänhet men även för både elever och lärare vid betygssättning. Genom att lärarna konkretiserar de nationella betygskriterierna får de mer kunskap om vad eleverna skall uppnå för att erhålla betyget Godkänd. Om eleverna är väl medvetna om vad de skall uppnå kan deras deltagande när det gäller planeringen av undervisningen bli större än vad den är idag.

Dagens mål- och kunskapsrelaterade betygssystem skiljer sig markant från tidigare system i och med att elevens kunskaper nu skall bedömas i förhållande till redan uppställda mål. Vi ser det positivt med tanke på att man numera inte erhåller betyg relaterat till någon annan elevs kunskaper, utan att det är elevens kunskaper i sig som mäts. De nya begreppen som upprättades i samband med införande av Lpo94 har kanske inte bara underlättat lärarens arbete utan också komplicerat uppdraget då det numera är fler begrepp att hålla isär och ha kunskap om än tidigare. Ett syfte med den målstyrda skolan var att den skulle ge eleverna tydliga mål att uppnå. Lyckas skolorna med det, då de nationella betygskriterierna anses vara otydliga och svårtolkade?

6.1.1 Nationella och lokala betygskriterier

När det gäller de nationella betygskriterierna så framkom det i undersökningen att lärarna ansåg de som ”luddigt formulerade” och relativt svårtolkade. Vi instämmer med lärarnas åsikter liksom med tidigare nämnd forskning. De nationella betygskriterierna går att tolka på en mängd olika sätt då de är väldigt allmänt och generellt formulerade. Läraren gör dessutom en subjektiv tolkning utifrån sina egna uppfattningar och erfarenheter, vilket gör att vad som exempelvis uppfattas som en lämplig rörelseuppgift för en lärare inte behöver tolkas så av en annan. Vi upplever att de nationella kriterierna visar en innehållsmässigt stor spännvidd av idrotts- och hälsomoment, alltifrån att förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa till att bedriva rörelseaktiviteter på ett säkert sätt. Några av uppnåendemålen ser vi som mer viktiga ur samhällssynpunkt än andra, exempelvis livräddande första hjälp jämfört med att eleven skall kunna delta i lek. I intervjuerna framkom det, liksom vi anser, att några av målen kräver mer avsatt tid, samt mer resurser för att de skall kunna uppnås. En del kräver också vistelse i annan miljö, då det inte är faktiskt möjligt att uppnå alla mål om man endast befinner sig i idrottshallen.

De nationella betygskriterierna är formulerade på ett sätt som gör det svårt att åstadkomma en rättvis och likvärdig bedömning. Hur skall man rättvist kunna bedöma om en terräng är okänd för en elev eller ej och hur kan man avgöra om en elev har förstått sambandet mellan mat, motion och hälsa? Om eleven inte lever det liv som anses bäst ur ett hälsoperspektiv, har eleven då förstått sambandet? Kan man ha förstått sambandet utan att leva därefter? Eftersom betygskriterierna inbjuder till stor tolkningsfrihet minskar möjligheten till likvärdig bedömning, likvärdighet är dock ett grundläggande värde i det svenska skolsystemet. Vi

upplever det mycket motsägelsefullt, då ett uppnåendemål kan tolkas på olika sätt av olika lärare. Det innebär att kravet på vad en elev skall uppnå för betyget Godkänd varierar, likvärdighetsbegreppet förlorar därmed till viss del sitt värde.

Skolorna som ingick i undersökningen har alla lokala betygskriterier. Det anser vi är positivt och tycker att det är anmärkningsvärt att det bara är en rekommendation från Skolverket (2005) då de lokala betygskriterierna skall konkretisera och anpassa de nationella målen. Eftersom de nationella ses som svårtolkade och inte ger något konkret innehåll är det bra om man har lokala mål att följa för att nå en mer rättvis och likvärdig betygssättning. Övergången från Lgr80 till Lpo94 medförde att läraren fick större frihet vad gäller både undervisningsinnehåll och tolkning av betygskriterierna, vilket också är en anledning till att skolorna bör utforma egna lokala betygskriterier. Genom att man utformar lokala kriterier visar man också en tydlighet gentemot eleverna om vilka krav som ställs på dem och vad de skall uppnå för att erhålla betyget Godkänd. På bland annat skola F förekommer det en ständig diskussion, vilket stämmer väl överens med vad Annerstedt (2002) förespråkar, kring kriterierna för att det skall ske en så likvärdig bedömning som möjligt. Vi anser att en rättvis och likvärdig bedömning och betygssättning kan åstadkommas om lärarna har tolkat kriterierna och är överens om de kriterier man har beslutat om.

6.1.2 Betyget Godkänd

Vad är det egentligen som lärarna bedömer för betyget G? Det framkom i intervjuerna att det i allmänhet är så att om eleven deltar aktivt utifrån bästa förmåga får hon/han betyget G. Vad som egentligen skall krävas av eleverna för att nå upp till en Godkänd nivå är att de uppnår de nationella målen för år 9. Genom undersökningen har vi fått uppfattningen, att det som egentligen avgör betygssättningen är hur läraren tolkar de nationella målen, vilket görs utifrån egna erfarenheter, samt vilka moment de själva upplever specifikt viktiga, oavsett om de är nationellt fastställda uppnåendemål eller ej. Lärare B upplever exempelvis att simning är ett betydligt mer viktigt nationellt mål än de andra och därför kan det målet ensamt avgöra om en elev får erhålla betyget Godkänd. Lärarna i vår undersökning anser att de når upp till de flesta nationella målen på sina skolor men vad som framkom i svaret på frågan, vad krävs för att eleverna skall erhålla betyget G, var inte att alla målen skulle vara uppfyllda. Vi anser att det är anmärkningsvärt att lärarna i vår undersökning alltså lägger sig under den Godkänd nivå som är fastställd nationellt. Måhls (1998) kritik till idrottslärares alltför låga krav gällande Godkänd nivån får härmed stöd i vår undersökning. Denna kritik överensstämmer vi med, likaså lärare F då hon uttryckte att, är eleverna bara där så får de oftast ett G. Vi tolkar henne som att hon egentligen inte vill att det skall krävas så lite av eleven för att erhålla G men att hon ändå i slutändan gick efter det. Vad ska man ha de nationella och lokala kriterierna till om man ändå inte utgår från dem vid betygssättningen. Om man ser till skola D så är deras kriterier väldigt generellt formulerade och på det sättet ger de utrymme för fri tolkning om vad eleven skall uppnå. I och med att de poängterar att eleven skall närvara så är det sedan upp till läraren att se till att eleven uppnår de nationella kriterierna. Så varför behövs egentligen de lokala kriterierna överhuvudtaget?

Skolorna kanske lägger sig under den nationella nivån för att få alla elever Godkända, vilket är ett av deras uppdrag. Genom att bara ha som krav att eleverna ombytt och aktivt skall delta under lektionerna, så är möjligheterna att godkänna fler elever större och därmed uppfyller de uppdraget i större utsträckning. Är då eleverna egentligen godkända kunskapsmässigt, enligt vad som krävs nationellt? I den nationella utvärderingen (Skolverket, 2004) visade det sig att trots att eleverna erhöll minst betyget G så var det drygt tre procent av eleverna som hade

angett att de inte kunde simma. Andelen som varken kunde dansa och/eller hitta i skogen med hjälp av karta och kompass var betydligt högre, 16 % respektive 29 %. Eftersom dessa färdigheter står skrivna som betygskriterier för betyget Godkänd i år 9 är det märkligt att det finns elever som uppger att de inte klarar respektive färdighet men ändå erhåller betyget Godkänd. Det visar återigen på att lärarna inte betygssätter utifrån de nationella kriterierna. Vad har då de nationella uppnåendemålen och betyget Godkänd för värde och relevans om de inte mäter det som är tänkt att mätas nämligen kvaliteten på elevens måluppfyllelse?

Behövs det kanske fler betygsssteg? Det anser några utav de lärare vi har intervjuat. Vi delar den uppfattningen och anser att betyget G är alldeles för brett och inrymmer alltför många elever som besitter olika kunskaper och färdigheter. Vi ser att betygens likvärdighet skulle stärkas om man införde ytterligare en betygsnivå, som skulle kunna omfatta de elever som endast deltar aktivt. Det skulle i sin tur leda till en mer rättvis betygssättning om man ser till de elever som aktivt deltar och presterar betydligt mer än andra, men som ändå inte riktigt når upp till nästa nivå, betyget Väl Godkänd. Då kanske situationerna som lärarna C och F påpekar skulle minska, att de hellre sätter ett högre betyg på en elev än vad eleven egentligen uppnår.

Att närvaron utgör ett underlag för betyget framkom i alla intervjuer då lärarna påtalar att eleven måste delta aktivt under lektionerna. Skola A har till och med satt ut 75 % närvaro som minsta acceptans för att eleven ska erhålla G. Så länge inte närvaro nämns i målen är det inte betygsgrundande, vilket bland andra Annerstedt (2002) framhåller. Det är dock viktigt att tänka på att idrott är ett laborativt ämne och närvarar man inte på lektionerna så minskar chanserna att uppnå bland annat de färdighetskunskaper som krävs för Godkänd. Närvaro blir i de flesta fall förutsättningar och medel för att nå ämnets mål, det överensstämmer med vad Annerstedt och lärare för skola D framhåller. Man kan tänka sig att det finns olika anledningar till att skola A sätter upp ett sådant klart och tydligt kriterium som att eleven måste delta 75 %, dels kan det vara för att visa en tydlighet gentemot elever, dels för att underlätta betygssättningen. Deltar man inte på lektionerna så har man inget underlag för att kunna betygssätta och det är viktigt att eleverna är medvetna om att de missar mycket av innehållet om de inte deltar. Att delta under lektionerna ser vi som en självklarhet gällande hela skolans verksamhet och anser att det inte behövs uttryckas som ett specifikt uppnåendemål. Är det så att det är ämnets karaktär som gör att man på lokal nivå oftast har sådana uppställda kriterier för ämnet idrott och hälsa?

6.1.3 Bedömning och betygssättning

I skolan pågår ständigt bedömningar, där läraren skall bedöma om en elev når de mål som skall uppnås. I dagens skola bedöms eleven utifrån i förväg preciserade mål och som Lindblad i Tholin (2003) samt Emanuelsson (2002) framhåller så gäller samma mål för alla elever oavsett förutsättningar. De flesta tar ju som vi nämnt tidigare hänsyn till elevernas förutsättningar i sina lokala betygskriterier vilket även Lpo94 skriver att man skall göra. Det man då kan se är att de glider in på det individrelaterade systemet där eleven jämförs med och bedöms utifrån sina tidigare prestationer och egna förutsättningar. Det här systemet borde, om man ser till Lpo94, vara det som är gällande i det svenska skolväsendet, om alla skall kunna lyckas utifrån sina egna förutsättningar.

Vi instämmer i enlighet med vad som står i Lpo94 om att undervisningen i grundskolan skall anpassas utifrån elevens förutsättningar, men ändå skall alla klara samma sak vid samma tidpunkt. Detta är något som Emanuelsson (2002) framhäver genom sin liknelse mellan

skolans krav på Godkänd och en höjdhoppstävling. Att lärarna anpassar sin undervisning på olika sätt framkom i intervjuerna, exempelvis lärare B som i sin planering utgår ifrån att eleverna inte kan någonting, därmed blir nivån låg och då skall förhoppningsvis alla elever kunna delta utifrån sina förutsättningar. Hur skall man enligt Lpo94 anpassa undervisningen och vems förutsättningar skall man utgå ifrån då man exempelvis planerar en basketlektion? Vilken nivå skall man lägga den på, eller skall man utgå ifrån allas förutsättningar? Läraren ställs inför dilemman som måste hanteras för att få till stånd en fungerande lektion som ger alla elever något oavsett förutsättningar. Detta kräver, enligt vår mening, en pedagogisk differentiering av läraren för att tillgodose varje elevs behov. Samtidigt sätter styrdokumentet gränser för hur långt det är möjligt att individualisera, då kurs- och timplaner är lika för alla, vilket innebär att alla elever förväntas uppnå de föreskrivna målen inom samma tidsrymd. Persson (personlig kommunikation, 2004-09-13) anser dock att man i grundskolan inte tar till vara på elevernas olikheter och det innebär att man egentligen bör gå i särskola för att bli bedömd utifrån sina förutsättningar.

Fem av sex skolor poängterar i deras lokala betygsriterier att momenten skall utföras utifrån egen förmåga. Att bestämma och bedöma etappmål som Emanuelsson (2002) diskuterar ser vi som positivt då vi instämmer med att det inte är biologiskt möjligt för alla att lära sig samma sak vid samma tidpunkt. En problematik gällande etappmål kan uppstå i samband med idrottsundervisningen där det till stor del bedrivs en gemensam undervisning. Om det till exempel är en period med bollspel så kan det vara svårt att nå ett fungerande spel om alla har olika etappmål som de skall uppnå. Givetvis kan alla delta utifrån sina egna förutsättningar men om eleverna har egna etappmål måste de ändå få tid att träna på respektive mål.

Eftersom mål att uppnå uttrycker en miniminivå av vad eleven skall kunna, anser vi det märkligt att skolorna kan godkänna en elev som endast varit aktiv och arbetat utifrån sin bästa förmåga. Kan man ha en lägsta nivå som samtliga elever skall uppnå i år 9, samtidigt som man påpekar att de skall prestera utifrån sina förutsättningar? Är det säkert att man uppnår miniminivån av kunskaper bara för att man deltar utifrån sina förutsättningar? Enligt Emanuelsson borde betyget Godkänd vara en garanti på hur mycket eleven får möjlighet att minst lära sig under sin skoltid. Vi håller delvis med honom om att man skulle kunna värdera elevens prestationer utifrån deras egen arbetsinsats och att man då rimligen borde anses godkänd efter en gedigen insats. Vi anser ändå att det måste finnas en lägsta miniminivå gällande kunskaper som eleven skall uppnå och att använda sig av hans etappmål kan vara en eventuell lösning.

Eftersom bedömning och betygssättning är ett komplicerat område är det viktigt att dokumentera, dels för att kunna möta frågor och eventuella konflikter, dels för att vara medveten om att eleven har uppnått det den skall. Det visade sig att lärarna dokumenterar i varierande omfattning och som Annerstedt (2002) påpekar är någon form av dokumentation nödvändig, både när det gäller bedömning av teoretiska och praktiska kunskaper. För att nå uppnåendemålen krävs det att undervisningen innehåller ett antal delmoment. Det framkom i intervjuerna att lärarna bedömer utifrån ett flertal moment. De dokumenterar vad eleverna har presterat i varje moment vilket sedan tillsammans med elevens närvaro och arbetsinsats ligger till grund för betygssättningen. Rönholt (2001) får stöd i vår undersökning angående att det numera inte endast är färdighetsmässiga kunskaper som ingår i betygssättningen, utan att också den sociala förmågan vägs in. Dagens samhälle kräver att människor har en förmåga att kunna anpassa sig till och samarbeta med andra, därför upplever vi att samarbetsförmåga bör vara ett uppnåendemål som i exempelvis hem- och konsumentkunskap och inte endast nämnas i ämnets syfte och som ett mål att sträva mot. Frågan är dock hur man skall kunna

betygssätta social kompetens, något som även Annerstedt (2001) och Måhl (1998) ifrågasätter. Den sociala kompetensen är, enligt Andersson (1999), en viktig färdighet som skall utvecklas men den skall inte betygssättas. I styrdokumentet framträder endast övergripande uttryck som till exempel att eleverna skall kunna samarbeta, inga uppnåendemål talar dock om samarbetsförmåga. Den nationella utvärderingen (Skolverket, 2004) liksom Larssons studie (2003) får stöd i denna undersökning, då lärarna i vår undersökning trots ovanstående faktum, starkt betonar och betygssätter elevernas samarbetsförmåga. Detta finner vi underligt då det bara skall ligga till grund för bedömningen och inte betygssättas, än så länge i alla fall.

Ett åtgärdsprogram skall enligt Skollagen upprättas för de elever som riskerar att ej nå målen. I intervjuerna framkom det att det upprättas hos vissa av lärarna, men att åtgärden oftast består av att eleven skall delta för att erhålla G. Vi ser det förvånansvärt att ingen annan åtgärd nämndes och att det återigen tyder på att, om eleven bara är där så blir hon/han Godkänd. Kan det bero på att gränsen för vad eleverna minst skall uppnå är för låg? Vi anser att det, efter vår tolkning av kriterierna, räcker att eleven deltar men att det sedan är upp till läraren att på något sätt kontrollera att eleven besitter de kunskaper som skall uppnås, exempelvis när det gäller att eleven skall kunna forma och genomföra aktiviteter för egen motion.

6.2 Metoddiskussion

Då vi är blivande idrottlärare bestämde vi oss för att begränsa vår studie till bedömning och betygssättning i ämnet idrott och hälsa i år 9. Utifrån det valde vi att fokusera oss på vad och hur lärare betygssätter samt vad som krävs av eleven för att erhålla betyget Godkänd. Då vi i denna studie inte är intresserade av hur elever uppfattar bedömning och betygssättning valde vi att utgå från ett lärarperspektiv. Den tid vi hade att tillgå utgjorde också en begränsning av vår studie. Om mer tid hade funnits hade fler intervjuer kunnat ingå i studien vilket i sin tur eventuellt hade resulterat i en större generaliserbarhet. Undersökningen hade dessutom kunnat kompletteras med observationer för att därigenom erhålla ett mer tillförlitligt resultat. Detta skulle innebära att studien inte enbart skulle bestå av en subjektiv tolkning av respondenternas svar. Studiens resultat skulle då kanske ha förändrats eftersom man har möjlighet att se hur väl respondenternas svar stämmer överens med hur de agerar i verkligheten. Vi anser inte att enkäter eller endast observationer skulle ge svar på våra frågeställningar därför valde vi att använda kvalitativa intervjuer som forskningsmetod.

Vi är väl medvetna om att det i studien är vår tolkning av respondenternas svar, deras lokala betygskriterier samt de nationella kriterierna. Om någon annan hade utfört samma undersökning kunde resultatet ha blivit annorlunda, men vi anser dock att våra tolkningar är välgrundade.

Intervjuerna genomförde vi gemensamt vilket vi anser ökar tillförlitligheten i vår studie då vi kan jämföra våra tolkningar och diskutera intervjuerna med varandra. Vi är dock medvetna om att respondenten kunde uppfatta det som påfrestande att vi var två och därmed i "överläge", men vi upplevde ändå att det under intervjuerna var ett behagligt samtalsklimat. Då man i en kvalitativ studie kan få andra svar än sådana man efterfrågade när frågorna preciserades, har vi valt att inte behandla de svar som vi inte anser är relevanta för vår studie. Att ha tillgång till ett frågeformulär underlättade datasammanställningen. De data som framkommer i vår resultatredovisning är väl utvalda för att besvara våra frågeställningar.

Kvalitativa studier kännetecknas av en flexibilitet genom att de frågor som används vid undersökningen kan ändras om nya frågor uppkommer under intervjuens gång. Efter varje genomförd intervju fick vi mer kunskap om ämnet vilket resulterade i att den information som framkom under senare intervjuer tenderade att bli mer utförliga. Det har dock gett oss en större förståelse av det studerade fenomenet.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Då betyg och betygssättning är ett relativt outforskat ämne ser vi gärna att fler tar sig an detta stora och komplicerade område. Att genomföra en större undersökning för vad som krävs för betyget Godkänd i landets grundskolor ser vi intressant, vilken sedan skulle kunna ligga till grund för att närmare undersöka betygens likvärdighet. Det skulle även vara intressant att undersöka om betygssättningen skiljer sig åt mellan kommunala grundskolor och friskolor, är kraven fler/färre eller kan man se en viss samstämmighet?

7. Referenslista

Bok

- Andersson, H. (1999). *Varför betyg – Historiskt och aktuellt om betyg*. Lund: Studentlitteratur.
- Annerstedt, C. Utvärdering, bedömning och betygssättning. Annerstedt, C. Peidersen, B. Rönholt, H. (2001). *Idrottsundervisning – ämnet idrott och hälsas didaktik*. Göteborg: Multicare förlag AB.
- Annerstedt, C. Betygsättning i idrott och hälsa. Skolverket. (2002). *Att bedöma eller döma – tio artiklar om bedömning och betygssättning*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Emanuelsson, I. I behov av särskilt stöd - och ändå godkänd? Skolverket. (2002). *Att bedöma eller döma – tio artiklar om bedömning och betygssättning*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Eriksson, C. m.fl. (2003). *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor – en utvärdering av läget hösten 2002-*. Örebro Universitet: Institutionen för idrott och hälsa.
- Holme, I M. & Solvang, B K. (1997). *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Måhl, P. (1998). *Vad krävs nu?- En bok om hur skolan kan se ut och fungera*. Stockholm: HLS förlag.
- Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber.
- Rönholt, H. Socialt lärande. Annerstedt, C. Peidersen, B. Rönholt, H. (2001). *Idrottsundervisning – ämnet idrott och hälsas didaktik*. Göteborg: Multicare förlag AB.
- Skolverket. (2004). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*. Skolverkets rapport nr 253.
- Skolverket. (2005). *Bedömning och betygssättning – kommentarer med frågor och svar*. Stockholm: Elanders Gotab.
- Skolverket. (2000). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier*. Västerås: Skolverket och Fritzes.
- SOU 1992:86. Ett nytt betygssystem Slutbetänkande av Betygsberedningen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tholin, J. (2005). Den innehållslösa grundskolan. Granath, S., Miliander, J & Wennö, E. *The Power of Words – Studies in Honour of Moira Linnarud*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Utbildningsrapport

Larsson, S. (2003). *Bemött + Bedömd = Betyg. Betygssättning i ämnet idrott och hälsa. Fördjupningsarbete 10p*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.

Selghed, B. (2004). *Ännu icke godkänt – Lärares sätt att erfara betygssystemet och dess tillämpning i yrkesutövningen*. Doktorsavhandling. Lärarutbildningen Malmö högskola.

Tholin, J. (2003). *En roligare dans? – Svenska skolors första tolkning av innebörden i lokala betygskriterier i tre ämnen för skolår åtta*. Borås: Högskolan i Borås.

Författningar

Skollagen (1985:1100)

Förordning (1994:1194). Grundskoleförordningen

Internet

Högskoleverket, Granskning av lärarutbildningen. Hämtat 2005-12-14, från http://web2.hsv.se/publikationer/pressmeddelanden/2005/050321_1a.shtml

Skolverket, Kursplan för ämnet idrott och hälsa. Hämtat 2005-11-01, från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extrald=2087>

Skolverket Kursplaner och betygskriterier. Hämtat 2005-11-01, från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=15&skolform=11&id=2087&extrald=>

Skolverket, Läroplan. Hämtat 2005-11-09, från <http://www.skolverket.se/sb/d/468>

Skolverket, Läroplan, kursplaner och timplan. Hämtat 2005-11-09, från <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&skolform=11&infotyp=2&id=11>

Bilaga A: Mål att sträva mot i idrott och hälsa enligt Lpo94

Under mål att stäva mot står det att skolan skall sträva efter att eleven:

- utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt utvecklar en positiv självbild,
- utvecklar kunskap om vad som främjar hälsa,
- utvecklar en god kroppsuppfattning och kunskaper som gör det möjligt att se, välja och värdera olika former av rörelse ur ett hälsoperspektiv,
- stimuleras till ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet och tar ett ansvar för sin hälsa,
- utvecklar och fördjupar sin rörelseförmåga och lust att röra sig samt stimuleras att ge uttryck för fantasi, känslor och gemenskap,
- utvecklar förmågan att leka, motionera och idrotta på egen hand och tillsammans med andra,
- utvecklar kunskaper att kritiskt bemöta missförhållanden som kan förekomma i samband med olika typer av fysiska aktiviteter samt ges förutsättningar till ett personligt ställningstagande i idrotts- och hälsofrågor,
- utvecklar förmågan att organisera och leda aktiviteter,
- får inblickar i idrottens och friluftslivets historia samt lär känna olika former av lekar, danser och idrottsformer i olika kulturer,
- utvecklar kunskaper om handlande i nöd- och katastrofsituationer.

Bilaga B: Frågeformulär

Bakgrund

- 1, Kön
- 2, Ålder
- 3, Utbildning
- 4, Verksam som lärare i antal år

Nationella och lokala betygskriterier

- 5, Vad anser ni om de nationella betygskriterierna?
- 6, Har ni lokala betygskriterier, i så fall hur gick ni till väga när ni utarbetad betygskriterierna?
- 7, Arbetar ni utifrån era kriterier?
- 8, Vad utgick ni ifrån när ni bestämde kriterierna för betyget Godkänd?
- 9, Utvärderar ni era betygskriterier?
- 10, Reviderar/ el har ni reviderat era betygskriterier?
- 11, Får elever och föräldrar någon information om betygskriterierna?
- 12, Hur och när får elever och föräldrar ta del av dem?
- 13, Anser du att ni uppfyller de ev. lokala målen?
- 14, Anser du att ni uppfyller de nationella målen?

Bedömning och betyg

- 15, Vad eller vilka moment utgör underlag för er betygssättning?
- 16, Utgör elevens närvaro underlag för er bedömningen?
- 17, Har elevens beteende/uppförande någon inverkan på betyget?
- 18, Påverkar elevens fritidssysselsättning betyget?
- 19, Hur genomför ni dokumentation för bedömning?

Elever som ej uppnår målen

20, Vad krävs av en elev för att få betyget Godkänd hos er?

21, Vad gör man för de elever som inte når målen i idrott och hälsa?

22, Tar ni i kriterierna hänsyn till de elever som har brister i sin fysiska eller motoriska förmåga?

23, Hur anpassar ni undervisningen efter elevens förutsättningar?